శ్రీ

మంగళాచరణము

శ్రీజగన్నాయకుండు రక్షించుఁగాత!
స్వేష్టదేవతాసాహ్యము హెచ్చుఁగాత!
శ్రీవిజయినీప్రభుత్వముల్ చెలఁగుఁగాత!
నందనాబ్దముకఱవుదే నందుకతన
సౌఖ్యములఁదేలెదరుగాత సకలజనులు!
వర్యమద్వైతబ్రహ్మాణ్య వరసుతయగు
శ్రీమహాలక్ష్మమాంబికా ప్రీతుఁడయిన
వావిలాలాన్వయాప్పయ పండితేంద్రు
పుత్రుఁడుద్వితీయుఁడనుభూత పూర్వసాధు
రుక్మిణీసోమిదేవ్యను రుద్ధగుణుఁడు
భవ్యనైష్ఠికశ్రీయడవల్లివంశ్య
వేంకటేశ్వరకామేశ్వరాంకసోమ
యాజజామాతసత్యవాక్యప్రియుండు
పూర్ణపదమహాలక్ష్మీసు పూజ్యమానుఁ
డగుచునీగ్రంథకర్త విద్యావినీతి
సంపదలుగల్గినిజబంధు సంయుతముగ
వంశవిఖ్యాతియుడివోని వర్తనముల
వెలయుచుండసజ్జనులు దీవింత్రుగాత!

కృతి ప్రశంస.

కాళిదాససరస్వతి మేలిమిగనఁ
గోలగిరిమల్లినాథునిఁ బోలఁగలమె ?
ఐనఁదత్సూరిదత్తమార్గానసాహ
సించితత్కృతులందెల్ల శ్రేష్ఠమనుచుఁ
బొగడికలుగనురఘువంశ పుస్తకమును
దిపిరితిని దెనిఁగింపఁగాఁ దేటగీతి.
ఇది వెలువడుడుఁదక్కిన మొదటికవుల
కృతులునిటువలెనే తెలిఁగించితొంటి
కవులయూహలధోరణిం జవులుపుట్టఁ
జేయఁగోరుట నాకెంతొ చేతఁగాని
పనియనియెఱింగిమద్గురు పండితులకు
జోఁతలొనరించి యొకచేయి చూతునంటి.

కృతిపతిపదవి.

నాయకుఁడు లేనివిషయంబు నాశమొందు
భాతిఁగృతిపతి లేని ప్రబంధమునకు
నోరుగలవారిమోఁచేతి నీరుద్రావి
యీడిగిలబడిబ్రదుకుట యెట్లుతప్పు ?

ఇంతయెఱుఁగఁడెబుక్క మహీపతికిని
విప్రసమ్మతిశ్రీయజు ర్వేదభాష్య
మునిడఁదలఁచెవిద్యారణ్య మునివరుండు ?
అరయసంస్కృతమందురా కాగమప్ర
భృతులుప్రభునామధేయ చిహ్నితములయ్యె.
తెలుఁగులోఁగృతియీకున్న వెలివఱుతురు.
తారొసంగిరిమునుకవి త్రయమువారు,
మొదటిదారి నెద్రొక్కిరి పిదపవారు.
రాజరాజనరేంద్రుని ప్రాపకమున
బ్రదికినన్నయభట్టు తత్ప్రతిభనిలిపె.
మనుమరాజులసత్కీర్తి మనిపికడల
సోమమొనరించెఁదిక్కన సోమయాజి.
నరకృతిప్రియుఁడెఱ్ఱన కరుణఁగాదె
రెడ్డిరాజులు పేర్గాంచి రిభువిమీఁద ?
రెడ్లకును వారిమంత్రి వరేణ్యులకును
సరిగఁగురిపించె శ్రీనాథుఁ డురుయశస్సు.
నమ్మిముప్పూరుహరిహర నాథుపేర
నంకితముచేసివ్రాసిరి యధికభక్తి.
మనుజకృతియీకశ్రీరాము లనుభజించె
"సహజపాండిత్యు"ఁడొక్కఁడుశ్లాఘ్యఫణితి.
గౌరవించెనుబత్తిమై నారసింహు
వెంకటేశచరిత్రలోఁ వెంగమాంబ.

మ్రొక్కి రచియించెఁ గుమ్మర మొల్లి గూడ.
శతకములయందు దేవతాకృతులు కలవె?
విష్ణుచిత్తీయకారుఁడు వినతిఁ దెలచె
నతులనియతిని శ్రీకాకుళాంధ్రదేవు.
కృతియొసంగెను మారన ప్రియగురుండు
తండ్రియగు తిక్కయజ్వకుఁ దీండ్రమెఱయ.
దేవిరించియుఁ దిరుమల దేవరాయు
రామభూషణమూర్తి శ్రీ రాముఁ గొలిచె.
మనరె కృతిగొని సాహిణి మారముఖులు?
కృష్ణరాయలు వెలయఁడె కృతిముఖాన
నిండుదయనండఁ బెద్దనార్యుండు నిల్వ?
పెక్కుబున్నృసింహభూపులు పేర్వడసిరి
పూనికై కొని ముఖ్యసంతానలబ్ధి.
ప్రభులకును దేవతలకుఁ బ్రబంధములను
మంచికై యొసఁగిరి కూచి మంచివారు.
ప్రథితులైరల్లెయయ్యల రాజువారు.
ప్రముఖులైరిల్లెయూరికరణముగార్లు.
తురకదొరలకుఁ గృతులిచ్చి పరువుగనిరి
తెలఁగనార్యుఁడు లోనుగాఁ దెలుఁగుకవులు;
కానిచో మాయదెయమీరు ఖాను పేరు?
కోరె రఘునాథుకృపచేమకూరసుకవి.
ద్వ్యర్థికావ్యములో విభు త్వార్థ్యులైరి

యాకువీటినృపుల్ విరూపాక్షుమహీశు.
రాజలింగేశ్వరస్వామి రమణమీఱ
వసుచరిత్రవ్యాఖ్యానంబు వడసెఁగృతిగ.
కృతులకొప్పిరి శ్రీశిష్టు కృష్ణమూర్తి
లక్ష్మణకవులుగౌరన సూక్ష్మబుద్ధి
కందుకూరివడ్డాది నిగమసుసర్ల
పాలెపుత్రిపురానపన్నాలపూండ్ల
వారణాసిచిలంబుదుర్భనిడమర్తి
పంద్రిసత్యవోల్ కల్లూరిబయపునేడి
జగతిశైలనాదెళ్లగుండుగురుజాడ
నూడభూపికొక్కొండ వంశప్రగేయు
లోగిరాలజగన్నాథ నాగయాది
బుధులునరదేవతాంకితములుగఁజేసి.
రుక్మవతిపెండ్లిసోమప్ప మ్రొకిఱవ్రాసె.
కృతులలోలబ్ధిలేకని కృతమతులయి
చంద్రరేఖావిలాపాద్య సత్ప్రబంధ
ములఁగవులువ్రాయరేకృతిముఖముగానె?
హర్షుపేరిడ్డధావకు నందమునను
హెచ్చులబ్ధికిఁగర్తృతయిచ్చివైచి
పుష్పగిరికవికంకంటి పురుషమణికి
ధన్యుఁడైమించెనుదశావ తారవినుతి:
అందఱెఱుఁగసరస్వతి యమ్మఁబడియె.

శ్రీమహామహోపాధ్యాయచిహ్నితపర
వస్తురంగార్యగురులుఁదత్ప్రథితశిష్య
మహాళిమృత్యుంజయావనీపాలవరులుఁ
గృతులొసంగరెదేవతావితతికిపుడు ?
వత్సమన్వయజాతుఁడు వాసుదేవ
పదమహితుఁడగుశ్రీపర బ్రహ్మశాస్త్రి
యస్మదీయమాతులుఁడు మహాతపస్వి
చాలఁగలసత్కృతులు పరాశక్తికిచ్చి
వంశ్యపండితులకు సమర్పణముచేసి
తుదకునాంగ్లేయవిభుల సంతోషపఱుప
వలసి "వ్యవహారదర్పణ" వ్యాజమునను
రాజధానీప్రభుస్థాన రాజమందు
డాలుకొనుజానుషైరియరు టామసుదొర
గారిపేరటఁగృతయిచ్చి ఘనతవడసె.
ప్రభువులేజాతివారైనఁ బ్రకృతిగుణులు
వినుతిభాజనులగుదురు విబుధులకును:
నాకుపెత్తల్లియాయాంబ నవ్యఫణితి
"వెలఁదికార్మారిపురములో వెలసినట్టి
"బాలమమ్మేలుమద్వైత బ్రహ్మదేవి"
యనుచుజగదీశ్వరికిఁగృతు లనిశమొసఁగె.
కువలయానందమునుదెనుఁగునను గూర్చి
మహాగారికిఁగృతియిచ్చె రామలింగ

ధీవరుఁడు మొన్న మా మేన బావమఱుఁది.
రూపకము లెల్లఁ బఠిఁగూడి రూఢికెక్కె.
అధునికులును బ్రాచీను లందఱిట్లు
కృతుల నలరింప సత్పతి హితలఁ జేసి
యార్యదర్శితమార్గయి యాసగల్గు
నాకు మార్గము పెడదారి జోఁకయిడునె?
వెనుక వాసి రెడ్డికులోత్థ వేంకటాద్రి
పార్థివుఁడు పాచితముగ సువర్ణనాభ
రజతపాత్రములందు సద్ద్విజవరులకు
భోజనము పెట్టఁదలఁచి నప్పుడుశరించి
భూమివృత్తులు గోల్పోయి పూర్ణనిష్ఠఁ
బెండ్లమును దాను నానేల విడిచి పిదప
వైశ్వదేవంబు చేసిన బ్రహ్మవేత్త
యైనయా వేంకటశివావధానివంశ
మందు జనియించి సచ్ఛ్రోత్రియ విధిఁగాంచి
లౌకికప్రభువిద్యఁ బిల్లలకుఁ జేర్చి
భూపసన్మాననమునఁ బ్రతాప మెచ్చి
యాశ్రితుల నరసినయ సహాయబుద్ధి
శాలి మాతండ్రి యప్పయ్య శాస్త్రి పేర,
నంతరుల గెలిచి మహో పాసకులగు
నారసింహసుధీమణి గారి పేరఁ
గృతులు గూరిచి ముద్రించి యతులశక్తి

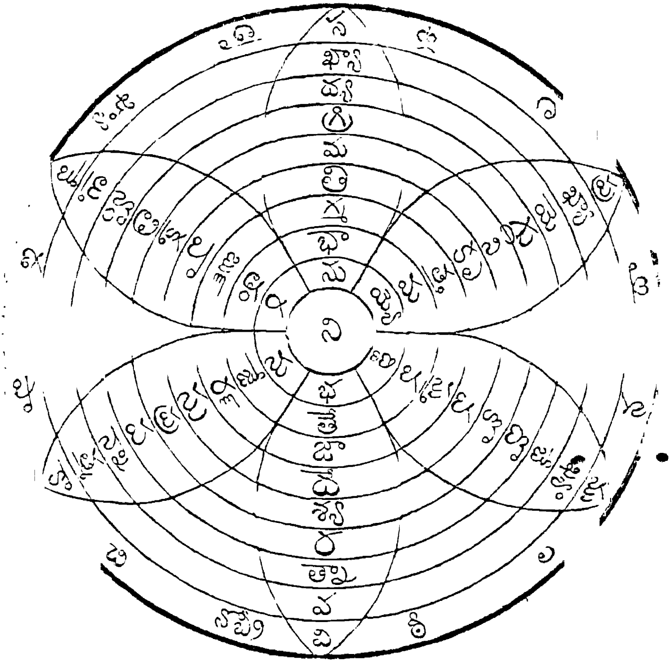
యయినజగదీశ్వరునకొకఁ డంకితమ్ము
చేసియున్నాఁడ; నిపుడిదిజీవనప్ర
దాతకనుమతినర్పించి తగినకొలఁది
మేలువడయంగఁగోరితి. మిత్రభావ
మునను సమయాననాచోట ననుఁగుఁదనము
చూపిమానసతాపము మాపినన్ను
నిలువఁబెట్టినకూరిమి నేయుఁడగును
నన్నుసంతాపపెట్టని జ్ఞాతులకును
వేఱయొకమంచికృతిదాఁచి పెట్టినాఁడ.
శ్వేతముఖులందుఁగృతియిచ్చువేడ్క లేదె?
కృతిసమర్పించుటలవాటె క్రైస్తముగను.
ఆంగిలోవిద్యగఱపిరి యతివినయము
నెర్పిట్యానరుకెండాలు షార్పుదొరలు
పలువురెఱిఁగిననోబిలు పాఠశాల
యందుమచిలీపురంబున యందుముందు.
స్లేటనార్డనుథార్న్టన్ కెయినుదొరలు
నప్పుడప్పుడుచదువును జెప్పినారు;
గానవారినిమఱువ జన్మాననేను
వారిమతబోధనా మదిఁబట్టుకున్న.
ఉదరపూర్తికుపాధ్యాయ పదముదొరకెఁ
గరుణఁగన్లాదొరయును మేటాక్ఫునరయ.
మేగ్డొనాల్డుదొరకును నామీఁదదైవ

వశముననపారదయపుట్టి ప్రభవడసితి.
ఈశ్వరానుగ్రహమున బీ. యే. పరీక్ష
లోనబిల్డరుబెక్కు సాయానఁదేలి
కడిమినిగడానిపదకము గడనసేసి
గ్రిగ్గుదొరవారియండను లగ్గుగంటిఁ
గర్మవశతనుమధ్యమ గతులెపట్టె.
అక్కటికమునమేటాక్ఫు చక్కనిదొర
కీడువోఁకార్బ్రిరక్షింపనాఁడు మొదలు
కూడుసీరలకునువాచి కుందఁబోక
కాలమునునెట్టుచున్నాఁడఁ గఠినదశలు
పట్టిననుబీఁటపెట్టక పరుగువాఱ.
నడుమడేవిడుడంకను నన్నుబహువి
ధములనుబహూకరించి సద్దయనుగొల్పె.
కార్మికేల్ దొరపరువిచ్చి ఘనతనిలిపె.
మేలువడసెదడాక్టరు మిల్లరుదయ.
విల్సనాపర్టునెలియట్టువిలువలేని
జాలిఁజూపుమరుకరుణా శాలులనఁగ.
బాసువేల్ జాన్సను మెకెంజిపవరుగ్రహాము
బ్రాంటుకెల్సాలుపోర్బ్సయస్ ప్రభృతివిభుల
కనికరంబూఁతగానిల్వఁ గల్గుటయ్యె
మిల్లగుమొబర్లిహేమ్నెట్టుమేలుగురియ.
(ఏకవచనంబునంగవి హెచ్చరించు
టెంతోయాచారమనిక్షమి యింపగలరు)

ఇందఱువళక్షుముఖులు నాయందుఁగరుణ
గొలుపనందొకరికిఁగృతిసలుపుటరుదె?

కృతిసమర్పణము.

ఖృష్టమతబోద్ధృసూతి! విశిష్టభూతి!
సకలవిద్యాధికారి! ప్రశస్తసూరి!
ఆశ్రితావనశక్తి! రాజాదృతోక్తి!
లగ్గుపుడుకంగలారు శ్రీగ్రిగ్గుగారు!

సఖ్యాద్యగ్రిమతిగ్మభాను నిభ తేజా దేశ్యరత్నా
వవ। ప్రఖ్యాయొగ్గునిక్కృత్తమయ్యో నినుజేరఙ్ సుప్రప
న్నాత్మకా। ముఖ్యంబేదోకోవస్తువద్ది నిరతంబుఙ్
వాక్తతిన్నోల్తువే। వేఖ్యాతాసఫలప్రదానములల శ్రీవి
న్నొబ్రిచికాపాడవే॥

శ్రీజగత్ప్రిభ్వికరుణా విశేషమునను
సర్వతోముఖవిద్యాప్రసరణకరణ

దక్షుఁడగుగ్రీన్దొరకుఁగృతజ్ఞబుద్ధి
వినయమునదీనిఁగృతియిూయ వేఁడుకొంచు,
ఘనతసుఖమువడయుఁ గాతమాకృతిపతి!
అన్నికడలసౌఖ్య మలముగాత
మనుచుఁబండితులకువినతిచేసెడుచెలి

వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి.

శ్రీరస్తు.

రఘువంశము.

ప్రథమసర్గము.

శ్రీనిమదిఁగోరిచెప్పెదఁ జేర్చివినుఁడి!
శబ్దమర్థంబుఁబాయని చందమునఁ బ
రస్పరైక్యప్రవృత్తిమైఁగ్రాలుజగము
తల్లిదండ్రులు శబ్దార్థముల్లసిల్లఁ
౨. బార్వతీపరమేశ్వరుల్ ప్రాపొసంగి
మనుపవారికిభక్తి నమస్కరింతు.
సూర్యవంశమ దెక్కడ? సూక్ష్మవిషయ
మైననామతియెక్కడ? హస్తిమశక
౩. తారతమ్యంబు చూపట్టు; దానికేమి
తెప్పతోనబ్ధిదాఁట యత్నించువాఁడ.
మందబుద్ధిని దనచేతికందరాని
మ్రానిపండ్లకుఁ జేసాఁచుగూనివాని
౪. తీరునంగవియశముఁ బ్రార్థింపఁబోవు
నన్నుఁగనుఁగొని యెల్లరునవ్వకుండ్రె!
వట్టిభయమేలనేఁదెచ్చిపెట్టికొందు?
భవ్యవాల్మీకి ముఖ్యవిద్వద్విరచిత

౫. మార్గమునుబట్టిచొచ్చెద, మాటలేల
రంధ్రములుగల మణులదారంబుమాడ్కి.
అట్టె? యాజన్మశుద్ధులైనట్టివారు;
పట్టినదితుదముట్టించునట్టివారు;

౬. మించియావార్ధిధరణిఁబాలించువారు;
వేల్పుపురిదాఁకఁ దేరునడ్పించువారు;
విధివిధానముచొప్పున వేల్చువారు;
యాచకులను యథేచ్ఛఁగాపాడువారు;

౭. నేరముకొలంది దండనల్ నెఱపువారు;
కార్యములపట్లజాగరూకతగలారు;
ధనముత్యాగంబుకొఱకుఁ గూర్చినధనికులు;
కల్లలేమైనదూరునో చెల్లయంచుఁ

౮. బోలుమితభాషులౌమతి శాలివరులు;
కీర్తికైసర్వదిగ్విజిగీషనొంది
ముఖ్యమైనపితౄణ విముక్తికొఱకుఁ
గానుగార్హస్థ్య మేకొన్న కర్మవిదులు;

౯. శైశవంబున విద్యాప్రవేశమంది
యౌవనంబున భోగవిహారమొంది
యత్తముదిమి ఋషీశ్వరవృత్తిఁబూని
తుదకుఁబరమాత్మ యోగానవదిలిమేను

౧౦. సలిపిచతురాశ్రమవిధాన సరణినిష్ఠ
వైభవంబులఁదూఁగినవారు తొల్లి

రఘు మహావంశభూషణ రాజమణులు.
వారిసుమహాన్వవాయ విస్తారమెల్లఁ

౧౧. దద్గుణస్ఫూర్తి విన్నతత్క్షణమునుండి
శక్తికొలఁదినివర్ణింపఁ జపలబుద్ధి
వొడమెఁద్రిప్పఁగరాక; కావుననువ్రాయఁ
దొడఁగితినిబ్రజ్ఞ నాచోటఁ దోడెమయ్యు

౧౨. మలినపథమూర్తిబంగారు కలితిఁదీఱ్చు
కరణి నొసదసద్వివేక మతులార!
వినఁగఁదగుదురు మీరిదివీనులిచ్చి.
వేదములకెల్లఁ బ్రణవంబువిధముగాను

౧౩. రాజచంద్రులలో నాద్యుఁడైజగాన
మాననీయమనీషాభి మానియగుచు
మనువుగాంచెవైవస్వత మనువునాఁగ.
సంతతశ్లాఘ్యమునుశుద్ధి మంతమైన

౧౪. యామహారాజునన్వయ మందుఁబుట్టె
శుద్ధిమత్తరుఁడని సుప్రసిద్ధిగాంచి
సత్యచారిత్రుఁడు దిలీపచక్రవర్తి.
వానివక్షస్సువెడఁదమై కానవచ్చె;

౧౫. మూఁపులాతనివాఁబోతు మూఁపురములు;
పొడవులో సాలవృక్షంబు వడవువాఁడు;
క్షత్రియునికినిదగ్గట్టి కాయయష్టి
క్షాత్రధర్మావతారమై గ్రాలునతఁడు.

౧౬. అతఁడు తేజోబలంబుల నందరాక
జగతిసరిలేక నెమ్మేనిసౌష్ఠవముల
మేరుపర్వతరీతి భూమీతలంబు
"నాక్రమించెను సర్వత్రయంగసాఁచి."

౧౭. వానియాకారమెంతో విజ్ఞానమంత;
విజ్ఞతయదెంతో శాస్త్రప్రవేశమంత;
యాగమాభ్యాస తుల్యశౌర్యప్రతీతి.
కార్యములయట్లె ఫలసిద్ధిఘనతరంబు.

౧౮. జలధిమకరాదివృతమయ్యు సకలరత్న
గర్భమైనకతంబున గర్హ్యమెపుడు
గాకయభిగమ్యమైనట్లు గానతండు
గణ్యతేజః ప్రభావ దాక్షిణ్యముఖ్య

౧౯. దివ్యగుణములు గల్గియధృష్యుఁడగుచె
కాకయభిగమ్యుఁడును నగునేకరీతి.
నేరుపరిత్రోలు నరదంబు నేమిగతులు
జాటఁదప్పనిలాగునఁ బ్రజలుమనువు

౨౦. కాలమందున్న యాచారకాండమందు
వీసమయినను దొలఁగక వెలుఁగుచుండ్రి.
వృష్టిక్రమ్మఱదయచేయ వేగుణముల
రవిజలాకర్షణము సేయురాజసమున

౨౧. నాదిలీపమహారాజు నాత్మదేశ
జనులపైఁబన్నుగట్టెఁ, దత్సౌఖ్యమరసి.

అతనిపయిసాధనము చతురంగబలమె ;
కానిమూలబలంబులు కాంచరెండు—

౨౨. శాస్త్రములనడ్డులేని ప్రశస్తధిషణ,
ధనువునందప్రమేయ విద్యాచతురిమ ;
ధనువులోననతండు పెట్టినదిపేరు.
గుప్తమంత్రరూపేంగిత గూఢకలన

౨౩. ములసొబగుమీఱు నృపకార్యములవిపూర్వ
పుణ్యమునుభోలిఫలముచేఁ బొందబడెడు.
వెఱపులేకయ్యునెమ్మేని కొఱఁతలుడిపి
చీకుచింతలులేకయ్యుఁ జేసిధర్మ

౨౪. మర్థమార్జించికాంక్షలేకయ్యుదాన
సుఖమనుభవించె నాసక్తిఁజూపకున్న.
మనసువడియును దెలియంగమౌనమూన
నేర్చియునుమారుసేయంగ నోర్చియుండ

౨౫. దానమిాఁగల్గితన్నుతి దాల్పకుండఁ
దద్గుణంబులు తమవిరుద్ధగుణములను
గలిసియన్యోన్యసహచర బలముకతన
సానఁబట్టినవన్నియం గానవచ్చె.

౨౬. ఇంద్రియమ్ములయమ్ముల యొగురునొంచి
వేదవేదాంతవిద్యల వెరవులరసి
సర్వదాధర్మమునబుద్ధి చక్కనిలిపి
రాజిలుదిలీప సన్మహారాజునకును

౨౭. వృద్ధుగాకుండినన్ వరమో విషయమందుఁ
బెత్తనంబబ్బె సుగుణసంపత్తిలోన.
బాగులోగులు నేరిపిభయముదీర్చి
పెట్టువోతలకు నడుముగట్టినట్టి

౨౮. యతఁడెప్రజలకునిజముగాఁ బెతరుఁడాయెఁ;
గన్నవారు కేవలమును గన్నవారె.
దండనవిధించి పేరికై దండ్యులకును
సంతుకై పెండ్లి యాడినాసరసవరుని

౨౯. యర్థకామంబులెపుడు ధర్మార్థమగును.
పన్నుగదిలీపనృపమణి పన్నుగాంచి
యజ్ఞములగుండ స్వర్లోకమాదరించె:
మఘువుఁడును వృష్టిరూపానమహింభరించె:

3౦. వెలసెనిట్లిర్వురకును శ్రీవినిమయంబు.
అతనిరాజ్యంబునందు దొంగతనమనఁగ
వినిగ్రహించిరెకాకెప్డు కనిమొఱుఁగరు;
చనునెసామంతులనువాని సాటి తేఁగ?

3౧. రోగిచేదౌషధముమ్రింగు లాగుశిష్ట
జనులద్వేష్యులనైనను గనికరించి
పురుగుముట్టిన వ్రేలైనఁ దరగుకరణి
దుష్టుఁబ్రియువీడు టాతనితోడిపాడ.

3౨. వానిగుణములు పరసౌఖ్యవాంఛితములు,
భూతపంచకమరివోయఁ బోలుబ్రహ్మ.

కట్టిపెట్టని చెల్లెలికట్టకోట
కడలిగమిదానిఁ జుట్టినకందకంబు

౩౩. గానతఁడనన్య శాసనమైనయుర్వి
నిత్యకీర్తినిబాలించె సత్యరతిని.
మగధవంశజదాక్షిణ్య మహిమవతియు
నౌసుదక్షిణనతఁడు పెండ్లాడినాఁడు.

౩౪. దక్షిణాధ్వరతుల్యు లాదంపతులును.
తక్కినంతఃపుర(స్త్రీ)లు పెక్కురున్న
నాసుదక్షిణయబ్బ రాజ్యరమగలుగ
నాతఁడుకళత్రవంతుఁడైనట్టులెంచెఁ

౩౫. దగినపెండ్లము దొరకెను దనకటంచు
నాత్మసంతోషమందియయ్యవనిభర్త.
పడయఁగానామెయందును గొడుకునొకనిఁ
గోరుచుండంగఁగడచెను గొన్నినాళ్లు.

౩౬. తానుసంతతికై యనుష్ఠానములను
జేయఁదలపెట్టి యాతండుచేతిరాజ్య
భారమెల్లను దనమంత్రి వరులమీఁదఁ
బెట్టిభార్యాసమేతుఁడై వేల్పుపెద్దఁ

౩౭. దద్దయర్చించిశుద్ధులై తమకులగురు
లౌవసిష్ఠులయాశ్రమమరసిచనిరొ.
కొడుకువాఁపెరి దీఱంగగురులకడకు
మధురగంభీరనాదంబు మహినిగప్ప

౩౮. జంపతులఁగొని చనన్ స్యందనంబు
విద్యుదైరావతములుపై వెలయనడుచు
ప్రావృడంబుదమనఁగఁ జూపఱకుఁదోఁచె.
వెఱచియాశ్రమబాధకు వీరుమితపు

౩౯. రస్సురులయియె యేగినం బ్రతిభకతన
సేనతోవచ్చినట్టులే కానఁబడిరి.
మార్గమధ్యంబునందు రా జ్మహిషులకును
గలిగెమిక్కిలిగాను సౌఖ్యప్రపత్తి.

౪౦. సర్జనిర్యాసపరిమళాస్పద తనువులు
పుష్పసురభులాకంపిత భూరుహములు
మందమారుతములు వారివిందుఁగొలిపె.
నేమిగర్జోన్ముఖంబులై నెమలులులియ

౪౧. ద్వివిధషడ్జస్వరము పురివిచ్చివించు
నాఁడుమగజింకలరదంబు నట్టెదరియ
వానికన్నులఁదమవాని వన్నెనెన్ని
రాణివాసముతోఁగూడి రాజుగడచె.

౪౨. బెగ్గురుపులుగులాకాశవీథియందుఁ
దెగనిమాలగఁబోఁగను మొగములెత్తి
రాజ్ఞిరాజున స్తంభ తోరణమునకును
వింతపడుచును వెళ్లిరి విపినవీథి.

౪౩. గాలియనుకూలమై వెన్నుకడనెవీవ
గుల్మములముందువెనుకల గొరిజలెగుచు

Sree Krishna Deva Raya Andhra Bhasha Nilayam

9

పాంసువులుముంగురులపయిఁ బడకయుండఁ
గార్యసిద్ధియాననుకొంచుఁ గడిచిరపుడు.

౮౮. తమ్మికొలఁకులచల్లని తెమ్మెరలును
బూలతావులునిట్టూర్పు మేలమాడ
నాత్మదత్తాగ్రహారయజ్వాగ్రగణ్య
శోభనాశీస్సులందుచుఁ జోద్యపడుచు,

౮౯. రేయిగాచిన వెన్న నేహోయిగాను
గొంచువచ్చినముదుసలి గొల్లవాండ్రఁ
గానఁగాన్పించునట్టి వృక్షముల పేళ్ల
నారయుచునన్నిటిని బేరు పేరువరుసఁ,

౯౦. గాంతమామేని తొడవులుగాంతిగ్రమ్మ
మంచువిరిసినమీఁదట మించుగులుకు
చిత్రసోముండుననఁదగి చిత్రభంగి
వారువోవంగఁబొడఁగన్న వారికట్టి

౯౧. సొబగుజగదద్భుతంబయి చూడనయ్యె.
బుధసముండైనయారాజు పోవునట్టి
త్రోవవింతలు వెలఁదికిఁ దొడరి చెప్పుచు
నెంతదూరముగడచెనో యెఱుఁగఁడయ్యె.

౯౨. చీమదూరంగ నెడమీని చిట్టడవులుఁ
గాకిదూరంగ జంకెడు కారడవులు
దాఁటియారాచసింగము నాటిమాపు
నొచ్చినట్టిరథ్యంబుల నొగలనూడ్చి

౪౯. వేడ్కమైఁ జేరినాఁడు దేవేరితోడఁ
గులగురుండౌ వసిష్ఠు నిలలితవాటి
కన్యదుర్లభమైన సద్యశసుకతన.
లాఁతివనములనుండి ఫలంబులును స

౫౦. మిధలుదర్భలుగొనివచ్చు మేటిఋషుల
నెదురుకొనియెడుఁ ద్రేతాగ్నులెవరెఱుఁగక.
అమలినంబైన తద్వసిష్ఠాశ్రమమునఁ
దేఱనివ్వరిధాన్యంబు తినఁగమఱగి

౫౧. పర్ణశాలలముఖమంటపమువదలక
మూఁగుఁబెంపుడు జింకలుమునులు సతులు
ప్రేమతోఁగనిపెంచెడు బిడ్డలవలె.
నెమ్మిమైఁదోఁటచెట్లకు నీరుచల్లు

౫౨. మునులకన్నెలుపాదులఁ బులుఁగులట్టె
క్రోలవిశ్వాసపడుటకై కుఱుచచెట్లు
విడచిపెట్టెద రవ్వాని విడిదిలోన.
ఎండవాలిన నివ్వరియొల్లఁ జేర్చి

౫౩. కుప్పవైచినముంగిళ్లఁ గూరుచుండి
నెమరువెట్టెడు మృగములునిత్యమచట.
ఆహుతులవాసనలుగ్రమ్మ నాకసంబు
నంచుగాలికిఁగదులుచు నందమిచ్చు

౫౪. పొగలుమూఁడగ్నులవి యటనగపడియెడు
డాయఁగలవారిఁబుణ్యులఁజేయఁగలిగి.

ఇట్టిఋష్యాశ్రమముచేర నేగి రాజు
తేరివారువముల సేదదీర్చివిశ్ర
౫౫. మింపసూతునికింజెప్పి మెలఁకువొప్ప
దింపిదేవేరిఁదాఁగూడ దిగ్గిరథము
కొంతచన; నిర్జితేంద్రియుల్ గుంపుగూడి
సభ్యులగునట్టిమునులు సౌజన్యధన్య
౫౬. నయవిశారదచాక్షుషజ్ఞానకలిత
రక్షకునిఁబూజసేసి రాప్రభువరేణ్యు.
అపుడుసాయంతనపు విధులయినపిదప
వహ్నిమూర్తినిఁబూజించు స్వాహాకరణిఁ
౫౭. దానరుంధతిపూజావిధానములను
జేయఁగైకొనుచున్న వసిష్ఠమునులఁ
గాంచిసంతోషపడుచు భూకాంతుఁడింతి
తోడసాష్టాంగమెఱఁగి సత్పుత్రుఁగోరి
౫౮. పడసెనాశీస్సుమర్యాదఁ బ్రాక్తనర్షి
దంపతులవల్ల ధర్మంబు దారియదియె.
దివ్యఋషిచంద్ర నిర్మితాతిథ్యములను
దేరిమీఁదియాయాసంబు దీఱఁగాను
౫౯. మునియురాజ్యాశ్రమమునిర్వై మొనసినట్టి
కులపతిఁగూర్చిరాజ్యంబు కుశలమడిగె.
వైరిపురములుదహించి వాఙ్నిపుణతఁ
జమరువడసికుబేరుని సాటిగాంచి

౬౦. తగుదిలీపమహారాజ ధర్మవేది
యామునీంద్రునియెదుట నిట్లనియెనొదిఁగి.
సప్తరాజ్యాంగములమీ ప్రసాదమహిమ
కలిమినారాష్ట్రమునను గుశలముగలదు.

౬౧. దైవమానుషకృతవిపద్భార మెల్లఁ
గరుణతో మారుసేయంగఁ గలుఁగమీరు
మాకునిం కేమికొదవ ? సేమంబుకలవె ?
నయనములకు నగోచరులయినయరుల

౬౨. మాటలోఁబరిమార్చు మీమంత్రములకు
నెదుటఁగనఁబడ్డ వైరులనీల్గఁజేయు
మాశిలీముఖములు తూఁగుమాటలున్నె?
హోతృపుంగవనీ వగ్ని హోత్రమందు

౬౩. వేల్చుచున్నహవిస్సకా వృష్టిరూప
మెత్తివఱపునవాడు పయిరులనెల్ల
నుద్ధరించుచునుండె జగద్ధితముగ.
ఘనభవద్బ్రహ్మ వర్చసకారణమున

౬౪. జనులునూఱేండ్లు నిండినమనువువడసి
నాదురాజ్యంబునం భయమేదియాతి
బాధపేరైనఁదెలియక ప్రబలుచుంద్రు.
బ్రహ్మమానసపుత్ర సంభావ్యగుణుఁడ

౬౫. నీదయాదృష్టి నాపైనినిండిపార్ల
నాపదలు మూలమూలలనంతరింప

సంపదలు హెచ్చకుండునే తెంపుతోడ?
అయిన మీకోడలయిన యీయబలయందు

౬౬. నాకు సంతానమింకఁ గానఁబడకుంటఁ
జూచి భూదేవి మిగుల సంకోచపడెడు
దీనమై రత్నగర్భ సద్వీపయయ్యె.
వంశవిచ్ఛేద మూహించి వంశ్యులైన

౬౭. పితరులెల్లఁ బిండములు నా వెనుక వేయఁ
దమకు నెవ్వరు లేరని తలరి క్రుస్సి,
శ్రాద్ధములఁ బిత్రు భోజ్యముఁ జప్పరించి,
దిగవిడుపెకాని తృప్తిగాఁ దినుట లేదు.

౬౮. మీఁదట ను నాకుఁ దమకుఁ దిలోదకములు
విడుచువారలుండరటంచు వేడియూర్పు
లిచ్చి నాయిచ్చు నుదకంబు వెచ్చవడఁగఁ
బుచ్చుకోనొల్లరు పితాళ్లు, ఫ్రాని నిజము.

౬౯. యజ్ఞములు సల్పుటను విశుద్ధాత్మఁ బెరసి
లోపముండుట సంతతిలోన, నేను
జక్రవాళమహాగిరి చందమునను
గాంచుచుంటిఁ బ్రకాశాప్రకాశగతులు.

౭౦. తపసు దానంబు గలిమిని దప్పకుండఁ
బారలౌకిక సౌఖ్యంబు పడయవచ్చుఁ
గాని, పరిశుద్ధవంశ సంతానముననొ,
నైహికాముష్మిక సుఖములందఁ దగును.

౨౧. అట్టిసంతానలబ్ధి లేనట్టినన్ను
నాశ్రమస్థలి నీరోఁపియుచరసినట్టి
మొక్కపైనుండుప్రేముడి కెక్కువగను
బ్రోతువీదశకీ వెట్లు పొక్కకుందు?

౨౨. భవ్యసృష్టికర్తా? భగవత్స్వరూప?
అంత్యమౌ నాపితౄణము, వ్యాధికతనఁ
గట్టివేయంగఁబడి దోమకాటుఁజిక్కి
పఱవయత్నించు హస్తికిబంధనంబు

౨౩. వలెను నాకునొసంగు దుర్వారబాధ:
కాననిక్ష్వాకువంశ ప్రకాండులకును
మేలుసేయంగసిద్ధులఁ జాలమీకు
శక్తిగలదుపితౄణ విముక్తుఁజేసి

౨౪. నన్నుబ్రతికింపు మోతండ్రి, నయముమీఱ!
అనిదిలీపమహారాజు మనవిచేయ
నాఋషియుసుప్తమీన మహాహ్రదముపగిది
ధ్యానతత్పరతను ఱెప్పలాఱ్పకుండి

౨౫. యంతలోదివ్యదృష్టి నైనవనినాధు
సంతతిప్రతిబంధ బీజంబెఱింగి
పలికెనిట్లని యెదుటభూపాలుఁగూర్చి.
"తొల్లియింద్రుని సేవించి మళ్లిభువికి

౨౬. నీవువచ్చెడునప్పుడు త్రోవలోను
గల్పకచ్ఛాయక్రిందను గామధేను

వగపడఁగనీవును బ్రదక్షిణార్ఘ్యయంఁచు
దాని నెఱిఁగిఋతుస్నాత రాణిఁదలఁచి

౭౭. ధర్మలోపభయంబునఁద్వరపడుచును
సత్కరింపకపోఁగితి సాధువణితి.
అప్పుడుసుర వైచికియాగ్రహపడి
"సంతుఁదలపోసినను దిరస్కారబుద్ధిఁ

౭౮. జూచి చూడకపోయెదు, చూడునీవు
నామసంతతిగొలిచి మన్ననలుగొనక
సంతుగలుగంగఁబోద" నిశాపమిచ్చె.
మేటిమదగజమొకఁడప్డుమిన్నువాఁక

౭౯. ఘీంకరింపంగ నాక్రందుక్రిందమడుఁగు
శాపశబ్దమువినరీవు సారధియును.
నీ మనోభీష్టసిద్ధికి నేడుసఫల
మాటకును నాటి శాపమేయడ్డపడెడు.

౮౦. పూజ్యపూజలుసలుపమిఁ బుడమినరులు
శ్రేయమభివృద్ధి యెప్పుడు జెందరుగద.
ఇప్పుడా తెఱఁగంటియావొప్పుమీఱ
నప్పతియొనర్చు చిరకాలయాగమునకు

౮౧. ఘృతహవిస్సులు గురిసెడువ్రతముమీఁద
వ్యాళపిహితకవాట పాతాళమందు
మిన్నులంతైయధిష్ఠించి యున్నఁగాని,
నీవుశుద్ధాత్మ గల్గిపత్నీసమేత

చ౨. ముగనుదత్పుత్రినందిని బూజసేసి
తల్లికిం బ్రతిగాను రంజిల్లఁగంటి
వేనినీకోరెక లీడేర్చునిదినిజంబు.
అంచు నాసంయమి యుపదేశించుచుండఁ

చ౩. గానెతద్ధవనము గుర్యఁగడఁగు కామ
ధేనుసత్సుతనందినీ ధేనువట్టె
వచ్చెనచ్చటికిని బ్రాంతవనమునుండి.
ననలనునుపును వానియెల్లనయుఁగల్గి

చ౪. పయినఁదెల్లని వెంద్రుకవంకసాఁగఁ
బూఁపచందురు నొదలఁబూనునట్టి
సంజకెంజాయ లాపేయజాడఁదెలిపె.
బానకంటెనుజానగు దానిపొదుగు.

చ౫. లేఁగదూరానఁ బొడగన్న వేగిరంబ
గోరువెచ్చనిపాలను గురిసిపుడమి
తడుపుఁదత్సుతి స్నాతయాధన్యుఁడెపుడుఁ
బూతతరుఁడగునవభృథ స్నాతకంటె.

చ౬. అట్లుసేరంగ నావేల్పుటావుపెయ్య
కాలుత్రొక్కిళ్ళ ఱేఁగిన ధూళిదాఁకి
చెంతఁగూర్చున్న యారాజశేఖరునకు
వివిధతీర్థనిమజ్జన వేళకంటె

చ౭. మేనునిలువెల్లనుబవిత్ర మైనదపుడు.
శాకునికసత్తముండైన సంయమియును

బుణ్యదర్శనసురగవి పుత్రిఁజూచి
రాజుకోరికలీడేఱు నోజఁదెలిసి
౮౮. యిట్టులనియెనుయాజ్ఞ్యుఁడా నృపతితోడ.
“అదిగోసురధేను పుత్రికళ్యాణధాత్రి
తలఁచుకొంచుండువేళనే తానువచ్చె,
నీయదృష్టముపండెను నేఁటితోడ,
౮౯. నీమకార్యము సిద్ధించునేడుతేపు.
నేడుదొరకొనిదీని వెన్నాడియడవిఁ
గందమూలఫలాదులఁ గడుపుఫూడ్చి
విద్యలభ్యాసలభ్యమౌ విధముగాను
౯౦. దీనినిరతానుసరణిమైఁ దేప్పితప్పు
దయనుబడయంగనెంతయుఁ దగునునీవు.
కూరుచుండుమునీవది గూరుచున్న,
నేర్పుమైనిలుమీయది నిలిచేనేని,
౯౧. సంచరింపుమీతోనది సంచరిఁపఁ
ద్రావుమీనీరమదినీళ్లు ద్రావునపుడు,
అనుసరణమన్ననిదిగాఁగ నరయుమదిని
నీమభార్యయున్వహమును నేమమొప్ప
౯౨. దీనినర్చించి యధికభక్తినుతిమతిని
బంపుచును తేపకడఁదపో వనముదాఁక
మఱలఁగొనితెచ్చునదిమునిమాపులందు.
ఇట్టులీవుప్రసాదము పుట్టువఱకు

౯౩. నందినీపరిచర్య సేయందలంచి,
వెడలుమీరిప్పుడే "తథాఽవిఘ్నమస్తు"
పుత్రవంతులలోఁ బేరు పొందఁగలవు;
నమ్ము నామాట, రాజ! మీనాయనవలె.

౯౪. దేశకాలజ్ఞుఁడైన నృదేవుఁడంత
నాలుదానునునైక కంఠ్యంబుగాను
గురులతో "స్వామి! చిత్తము, గురుని యుక్తి
పద్ధతినివ్రతమాచరింపఁగలమనియె"

౯౫. వినయనమ్రత్వమెంతయు వింతఁగొలుప.
సత్యవాక్యప్రమాణ దోషజ్ఞుఁడుపర
మేష్ఠిమానససుతుఁడు వసిష్ఠుఁడపుడు
తలఁచినఫలంబునకును సాధనముగన్న

౯౬. రాజదంపతులకును నిద్రాసమర్హ
శయ్యకల్పింప నూహించి క్షత్రశయ్య
నీకవ్రతతత్పరత్వము నెదగణించి
దర్భశయనాదిసామగ్రి దాల్చెనాఁడు.

౯౭. చ॥ తనకును భార్యకున్నిలువఁ దగ్గదియంచువ
సిష్ఠమౌనిచూ । పినకుశశయ్యపైనొఱఁగి పెండ్లము
మిక్కిలి సేమమొప్పఁ బ్ర । క్కనె నిదురింపఁబండు
కొనిక్షాత్రవతంసుఁడు వేఁకువందె మేల్ । కనియె
ను వేదపాఠములు కర్ణపుటంబులు చిల్లువుచ్చఁ
గాఁ॥

౯౮. ఆ॥ వె॥ తొంటికవులయూహధోరణులిప్పటి।
వారికెల్లఁ దేఁటపఱుపఁగోరి।
దీనిఁ దెనుఁగు సేయఁ దివిరెను గురుడయ
వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి ॥

ద్వితీయ సర్గము.

తెల్లవాఱ నరేశ్వర తల్లజుండు
సాధువినయధురీణ యశోధనుండు
దూడపాల్గ్రోలియెంతయు దొడ్డిపర్వఁ
గట్టుమట్టకుఁబలుపునఁ గట్టిదానిఁ

౨. దల్లిగోవునుగై సేయఁ దనదుభార్య
వనమునకై త్రోలె ఋషిధేనువునుముదమున.
ధన్యసాధ్వీలలామసుదక్షిణాంబ
విప్పుగొరిజలుదగిలి పవిత్రమయిన

౩. పాంసుజాలంబుగప్పిన బాటబడిని
శ్రుతిపదార్థమనుసరించు స్మృతివిధమున
నడచిపోయెనుశుద్ధమా నసముకలిమి.
అమలకీర్తిసురభి కరుణార్ద్రుఁడైన

౪. రాజుమఱలించిదయిత సురభితనూజ
సంద్రములునాల్గునాలుగు చన్నులుగను
నేలినట్టులెభూగోవుఁ ద్రోలెదాను
మనువుసంతతిబిరుదును మందలించి.

౫. ఆత్మరక్షాపరుండయి యతఁడు వెంట
వచ్చుచున్నట్టితక్కిన వారి నెల్ల
వెనుకఁదిగఁబడ నెంతయు వేడుకొనియె
గోవుకన్నానుచో భక్తి గావుకొనఁగ.

౬. సాధురక్షకుఁడు దిలీపచక్రవర్తి
పచ్చపచ్చికఁదెచ్చి యందిచ్చుచుండి
లాలనముచేయుచును గంగడోలుగోఁకి
యడవియీఁగలువాలనీ కవలఁబుచ్చి

౭. యిచ్చవచ్చినచో మేయ నిచ్చిసౌర
భేయిదిక్కునశుశ్రూష చేయుచుండె.
పండుకొనియెడు వేళలఁ బండుకొనుచు
నిలఁబడినతావులను దానునిష్ఠనిలిచి

౮. లేచినడయాడఁ దాఁగూడ లేచిపోయి
నీరుద్రావంగనిల్చిన నీరుగోరి
నీడవలెనిట్లు నందినిఁగూడిచనియె.
రాజచిహ్నంబులాతపత్రప్రభృతులు

౯. లేనివాఁడయ్యు నారాజులోనమదము
గలిగిపయికిని లేనట్లు గానిపించు
హస్తిరాజువలెం బ్రతాపాదులెల్ల
నూహ్యములుగల్గియెంతయు నొప్పెసంగె.

౧౦. జుట్టుసిగగట్టితీవియ జొంపములను
నెక్కువెట్టినవిల్లుచేఁ జక్కఁబూని

ధేనురక్షామిషంబున మానవపతి
దుష్టవనసత్వములఁజంపఁ దొడఁగిరిగె.

౧౧. పార్శ్వచరులనుడించినం బార్థివుండు
వనమునందలిప్రక్కల పాదపముల
మీఁదియున్నత విహంగనినాదగతులె
వనవిశేషంబులెల్లఁ జూపినటుతోఁచె.

౧౨. గాలిచేనూఁపఁబడ్డల తాళులపుడు
గాలిచెలికానిఁబోలిన కాంతివెల్గు
తేనికెదురయిపూవుల వానఁగురిసెఁ
బురజులాచారలాజలు గురియుక్రియను,

౧౩. నరపతిసుధన్వుఁడై భయంకరుఁడునయ్యుఁ
గరుణదొలికెడునెమ్మిని గాంతిబలిమి
నాఁడుజింకలుగన్విచ్చి చూడఁదగియె.
మనుజపతివనదేవతల్ తనయశస్సు

౧౪. పొగడికొనుటవలెంగాలి పోసికొన్న
వెదురుబొంగులమ్రోఁతలు వినియెబిట్టు.
గొడుగువ్రతహేతువున వీడిబడలియున్న
పుడమిఱేడయునిపైబత్తి పొడమిపవనుఁ

౧౫. డట్టైతరుతతినూఁచి పూలన్నిరాల్చి
కొండవాఁగులతుంపరల్ మెండుచల్లి
యలఁతపోఁగొట్టె రాజునకవ్వనమున.
రక్షకుండయివనము నారాజుచొరఁగ.

౧౬. వానలేకాటిపోయెద వానలంబు.
వింతఁగొల్పుచు ఫలవృష్టివృద్ధి హెచ్చె.
సత్త్వములుతమ సహజవైషమ్యమెల్లఁ
గలిపిమున్నీట మెలఁగెను గలిసిమెలసి.

౧౭. కెంజిగురుశ్రేణి సేసెడు కంజహితుని
కాంతియునునందినియును దిగంతరమున
సంచరించిపవిత్రత సంస్కరించి
యరసినిలయంబుచేర దినాంతమందు

౧౮. దేవపితృతిథినిరత తృప్తికొఱకు
సాయపడునందినికి వెంటఁ బోయెనృపుఁడు.
సజ్జనార్చితుఁడాతని సరసగూడ
.నందినిసదర్చితసువిధానప్రయుక్త

౧౯. మైనయాస్తిక్యబుద్ధి చందానవెలసె.
మఱలిపోవుచుఁగాంచెను మనుజవిభుఁడు
పడిదలంబొర్లిగట్టెక్కు పందికదుపు
నెలవుకొనుగ్రామాఁకులంజేరు నెమ్మిబారు

౨౦. లేఁతపచ్చికనేలల లేళ్లచాలుఁ
గలిగిచీకటిగ్రమ్మెడు గహనతలము.
ఎట్లుకైసేసినదియొ యొంటీఁత పెయ్య
పొదుఁగుభారంబుమై వేల్పు మొదవుకూన

౨౧. రాజునక్లైశరీర గౌరవముచేత
రాణిదెచ్చెనుఁపిపిన మార్గంబునకును.

వెనుకనైనందినిసికిఁజను విభునిఁగాంచు
రాజ్ఞికన్నెప్పలార్పక ప్రతిజనంబు
౨౨. జలము ద్రావంగ గమకించు శ్రద్ధతోడ.
రాజదంపతులకు మధ్యఁ గాలుగోవు
చనె నహోరాత్రముల సందు సంధ్యభాతి.
అక్షతలగిన్నెఁబూని సుదక్షిణాంబ
౨౩. పాలనొండ్చెడు నావేల్పు పాఁడియావు
వలగొనినమస్కరించి కొమ్ములనడుమను
గార్యసంసిద్ధికినిద్రోవ గాగణించి
యధికభక్తిని శ్రద్ధను నర్చచేసె.
౨౪. దూడఁజూడంగనెంతయు దుమికిపడియు
సంచరింపకయే స్వీకరించెఁబూజఁ
నందినియు; రాజురాజ్ఞి యానందపడిరి.
సత్యముగను మహాత్ములసత్ప్రసాద
౨౫. చిహ్నములుఫలమునకుఁ బోఁచిళ్లుచల్లు.
అధికవిఖ్యాతిరాన సహాయగతిని
శత్రువిచ్ఛిత్తి చేసినచక్రవర్తి
వలనుగనరుంధతీ వసిష్ఠులకునెఱఁగి
౨౬. సాంధ్యకరణీయములుదీర్చి చల్లనిండఁ
బాలువిదికినపిమ్మట భక్తిమెఱయఁ
గాను సేవించెనందినీ కామదోగ్ధ్రి.
బలులుదీపంబులునుజుట్టు బలియనాల

౨౭. గాపరితనంబుగయికొన్న భూపవరుఁడు
పెండ్లమునుదానుగూర్చుండి పేయమేయ
నిదురపోవంగనదియొయ్యు నిద్రఁజెంది
లేవనదిరేపకడఁగూడ లేచుచుండె.

౨౮. బడుగుదీనులపాలింటి పుడుకుఁజెట్టు
మహితకీర్తిమంతుఁడురాజు మహిషితోడఁ
బయినిజెప్పినయట్లుగో వ్రతముసల్పి
తనుజలాభంబుతలపోయు చునుమనంగ

౨౯. వడిగముయ్యేడుదినములు గడచిపోయె.
మఱుదినంబుననందిని మహిపమౌళి
భక్తిద్రఢిమపరీక్షింప వలనుచూచి
గంగపొంగెడునెలవు కుఱంగటబలు

౩౦. మించులీనంగఁబచ్చిక మంచుకొండ
లోయలోనొక్క పెనుగవి లోనదూరె.
క్రూరమృగములునందినిం జేరలేవ
టంచుభయమేదిరాజు హిమాద్రిశోభ

౩౧. కచ్చెరువడంగనంతలో నతనికంట
బడకయొకసింగమాగోవు మెడవడిగను
బట్టియీడ్చెబలాత్కృతిఁ బయికిదుమికి.
అంతనందినియార్చెదిశావకాశ

౩౨. ములుఘణిల్లనిమార్మోయ ములవడంక;
నార్తసాధువునృపతియయ్యార్తివిన్న

తోడనేపగ్గములుగట్టి తోడినట్లు
వానిదృష్టిమరలెను బర్వతమునుండి.

౩౩. నిండుజేగురుగప్పిన కొండనెత్త
మంమలొద్దుగు వ్రమానుండు నందమునను
బాటలపునందినిపయిని బ్రభలువెలయ
నెక్కిమూర్చున్న కేసరి నృపుఁడుగాంచె.

౩౪. బలిమిమైయమపురికిని బంపివైరి
వీరులనుదీనసంత్రాణ బిరుదుఁడైన
సింహయానదిలీపరాట్ఛేఖరుండు
కెరలియభిభూతికమ్మహా కేసరినొగిఁ

౩౫. జంపగానంపపొదిలోని శరమువట్టెఁ
గానిబాణంబులాగఁ బోఁగానుగోళ్ల
కాంతు లెల్లనుబక్కు ఱెక్కలనుగ్రమ్మ
వడిగఁగుడిచేయిబిగియించి పిడికిలోఁగఁ,

౩౬. జిత్తరువువో లెఁగదలక చేయినిలిచె.
సింహమహిమంబు మిక్కిలి చిత్రమయ్యె.
చేయిస్తంభింపఁగోపంబు చేటువెరిగి
చెంతనపరాధిశిక్షింపఁ జేరలేక,

౩౭. కఠినమంత్రౌషధమ్ములఁ గట్టువడుట
బలముసగ్గియుబుసగొట్టు పామువలెను
మేనుభగ్గునమండఁ గంపించెనృపుడు.
చిక్కువడ్డట్టిగోవును నొక్కిపట్టి

౩౮. సింహమాత్రీయశక్తికఁ జ్చెరువుపడుచు
మనెడుసత్పూరుషసహాయ మనుమహాస్వ
వాయచిహ్నంబుహార్యక్షు బలపటిష్ఠుఁ
బలికెనిట్టులుమానవ వాక్యములను.

౩౯. చాలుభూపాలనీప్రియా సంబుమాను
మిప్పుడస్మరిఁబోసినం దప్పిచనును.
జెట్టుఁగూల్చెడుగాలికి గట్టువడునె?
ధారుణీనాథ కైలాస గౌరవృషము

౪౦. నెకటఁదలపెట్టుశివుపద స్పృక్కుటఁదగిలి
నామపృష్ఠముపూతమై నదికరంబు
శైవమంత్రద్రఢిష్ఠమౌ సాంద్రభక్తి
గొన్నకుంభోదరుండని కుంభసముఁడ.

౪౧. మానవేశ్వరయిదిగొ పెన్మ్రాఁకులకును
బ్రోదికనుగొంటె దేవదారుద్రుమంబు
మంచుఱాచూలి పాలిచ్చి పెంచునట్లు
పెంచెనీరోవ్సికొవున వృషభవాహు

౪౨. నుండుదీనను గాంచెఁ దనూజలబ్ధి.
మున్నొకానొకదినమున మోటయడవి
యేనుఁగొకటిదీనితో మేనురాయ
వాడివగుడయిబెరడెల్ల నూడిపోయె.

౪౩. అదివినుచుఁబార్వతీదేవి యసురవరుల
చేఁగుమారుండునొగులుటల్ చెవినిబడ్డ

నాఁటివలె నేఁడ్చె నోడఁ గన్నీటికాల్వ.
నాఁడె సుమి నన్ను నేనిక నూఁడుగాఁగఁ

౪౪. బంపినాఁడట ముమ్మైన వాలుదాల్పు
ప్రమానుదరిసిన మెగముల ప్రమందఁజేసి
యద్రికుక్షిని నిదురింపనానతిచ్చి.
శంభునిర్దిష్టభోజన సమయమునకుఁ

౪౫. జేరవచ్చినదీగోవు చిక్కె—నాకు
దీనిశోణితపారణ నేనొనర్తు
రాహువిందునిసుధఁబోలెఁ బ్రబలుతృప్తి.
దిగ్గు నేలేచిపొమ్మోయి సిగ్గువదిలి

౪౬. గట్టిగురుభక్తినీయెడ గలదు చాల
శక్తిచాలక కార్య మశక్యమయిన
శస్త్రధరులకదియ పయశస్సుదేదు
కీర్తిలోపంబటంచు శంకింపఁబోకు.

౪౭. పోతుసింగంబు వలికిన పొగరుమాట
లాలకించి దిలీప మహాధిరాజు
తనదుశరములు కొఱగాక దర్పకారి
మహిమ కావుటఁదానను మానపడక

౪౮. తొంటిబాణప్రయోగమే గెంటుదినఁగఁ
ద్ర్యంబకునివీక్షణంబున స్తంభపడుచు
వజ్రమే యంగ నేరని వాసవుక్రియఁ
గంపమొందియుట్లనియె సింగంబుతోడ.

౪౯. అలవుచెడిపోయిమరియుఁజే బలిమిసచ్చి
యున్ననామాటలకు నవ్వకుంటవింత.
అయినజీవులయంతస్సు లన్నినీకు
నెఱుకగావునఁజెపుదు మదీప్సితమ్ము.

౫౦. సర్వసచరాచరజగత్ప్రచయములకును
రమణసృష్టిస్థితిలయ కారణుఁడుగురుఁడు
పరమశివమూర్తిపూజ్యుఁడై పరగునాకు.
ప్రాణములుమిడుకాడనీ పాలఁబడ్డ

౫౧. మునివసిష్ఠులగోరూప ధనముఁగూడఁ
దగదుపేక్షింపనీయట్టి ధన్యనకును. • •
కాననాశరీరంబెఱ గాఁగ్రహించి
ప్రొద్దుగుంకంనేలేఁగఁ బోడగనంగ

౫౨. నులుకునీధేనువును విద్వ్యమోయికరుణ.
అంతగోఱలకాంతులు సంతమసము
ప్రస్పిపోఁజేయహాసియుంచిపలికెనిట్టు
లాడయనికిశివభక్తుఁడో యూధపారి.

౫౩. కాంచుమేకాతపత్ర జగత్ప్రభుతయుఁ
గాంతయౌవనస్థితియు బంగారుమేను,
నొకటియల్పఫలంబులై చకటిడంతె ?
మిన్ననీకంటెమాగ్ధ్యమం దెన్నఁబడఁడు.

౫౪. భూతదయనీకుఁగలదని బొంకెదేమొ
నీవుచచ్చినగోవాండె జీవమొందు

నీవు బ్రతికిన లక్షల నీదు ప్రజలఁ
దండ్రివలెఁ బ్రోచి రక్షింపఁ దగుదువయ్య.
౫౫. మునికిఁ గోపంబు వచ్చునే మోయటన్న
నొంటియావును గోల్పోయి మంటగలుపు
నంతగోపంబు వడియెడు నాఋషికిని
గుండపాదుఁగుల గోవులు కోట్లొసంగి
౫౬. యతనికోపంబు చిటికలో నార్పఁగలవు.
నిఖిలశుభములనుభవించు నీదు మేను
గాచుకొని పాపమునకు సంకోచపడకు.
వృద్ధసేవనమునకు నాయింద్రరాజ్య
౫౭. మునకు భేదము లేదని వినమె శ్రుతుల ?
అనుచు సింగమ్ము వాక్రుచ్చి యాఁగియుండ
గుహాలుమార్మ్రోయ నచ్చలి కొండ ప్రేమఁ
దానుఁ దద్భంగిఁ జెప్పిన తగవు దోఁచె.
౫౮. సింహపాదంబు క్రిందటఁ జిక్కువడుచుఁ
బొరిఁబొరిందన్నుఁ జూడంగ సురగవిసుత
కరుణ మేపార రాజుకే సరికిననియె.
క్షతమువలనఁ దరింపుగా క్షత్రమయ్యెఁ
౫౯. దద్విరుద్ధత గల్గిన ధాత్రిపతికి
రాజ్యముండి లేనట్లె సర్వమ్ము వమ్ము.
నిందమ్రోసిన బ్రతుకు నా కెందుకవల ?
నూటిగాఁ బెఱయావులు కోటులైన

౬౦. సాటిరావునందినికిని జగతినెమ్ము
కామధేనువునకునుదగ్గదుగుణమునఁ
గానమునికోపమార్పంగ లేనుదాన:
అట్టిగోవిట్టువడుటనిన్ బట్టిగాదు

౬౧. నిన్నుఁబట్టినభూతేశు నెన్నిలోంగె.
తగుదెపట్టనింజూడు నీమొగముఁజూడు?
ఇట్టిమహిమలుగలగోవు నట్టెవదిలి
బదులుగానామొడల్ గొన్న బ్రతికెదీవు.

౬౨. ఋషికిహోమాదులనులోప మేమిరాదు.
తెలియవిను సింహరాజుమా దేవదారు.
వృక్షరక్షణనీకెట్టి విధియొనాకు
ధేనురక్షణమట్టి విధియయటంచు.

౬3. స్వామిభక్తినినీకు నేఁ జాలువాఁడ.
నేనువధ్యుఁడఁగానని నీకుఁగరుణ
వొడమె నేఁగీర్తిదేహిత్వ ముడుగకిమ్మి.
మాదృశవివేకులకును సింహంబభౌత

౬౪. మైనయీదేహయష్టి పైనాస్థలేదు.
కలిసిమాటాడినంతనే చెలిమిగలుగు ;
నట్టిస్నేహంబుమనకీవ నాంతమందు
భయులకునుసమకూడె దైవాత్తుగాను;

౬౫. జెలిమికానికయ్యాలింపశ్రేయమొదవు.—
వల్లెయనిసింగమాగోవు వదలిపెట్టె.

తోనహస్తాదులెల్ల స్వాధీనపడఁగ
గైదువులకట్టడించి యాత్మావరుండు
౬౬. మాంసపిండమువలెనిజ హింసకోర్చి
మృగపతికినర్పణముగాను మేనొసంగె.
అపుడుసింగంబుతనమీద నడుగులిడెడు
క్రమముభావించురాజు శిరస్సువంచి
౬౭. నిలువదివ్యులు పూలవానలుగురిసిరి.
అంత "బాలకలెమ్మ"ను నమృతవాక్కు
నొకటివినిలేచిముందటి సుకృతిపండి
జనవరుఁడుతల్లివలెమ్రోలఁజన్నులవిసి
౬౮. పాలుగురిసెడునందిని భవ్యఁగాంచె.
సింగమగపడకేపోయెఁ జెల్లచెదరి.
అచ్చవడినిలుచుండిన ఈనిఁజూచి
నందినీధేనువిట్లనె నయముమీఱ:
౬౯. నిన్బరీక్షింపఁగోరుచు నేనెయిట్టి
మాయనెఱపినదానను మనుజనాథ.
ఋషిమహిమవల్లఁబట్టదు మృత్యువునిను
దక్కుమ్రుక్కడిమెకములు లెక్కయేమి.
౭౦. పుత్రనీగురుభక్తి సంపూర్ణతకును
మెచ్చితింజాలనీకునామీఁదిదయను;
నేనుగేవలక్షీరాల నిచ్చునావు
గానుసూటుష్టనైతిని గామదోగ్ధ్రిఁ;

౭౧. గోరకలునీకుఁగలవన్ని కోరవయ్య.
బహువనీపకులనుబ్రోచి బహుళకీర్తి
గాంచిత్రిజగతీవీర విఖ్యాతివడసి
నట్టియొడయఁడు ధేనువునెట్టయెడుట

౭౨. దీనుఁడగుచు సుదక్షిణాదేవియందు
వంశకర్తమహాకీర్తి వైభవుండు
నైనతనయుయాచించె బద్ధాంజలియయి.
సురపయస్వినియదివిని కరుణవడసి

౭౩. యట్లైకానిమ్ముపుత్ర యొకాకుదోన్నెఁ
బిండినాపాలుఇందుతప్పదుమీ నిండువ్రతిన
టంచునాజ్ఞయొసంగిన నపనిభర్త
యనియె— నోతల్లి నీలెఁగతనియఁగుడిచి

౭౪. హోమవిధికిని జెల్లినపై మిగిలిన
పాలుగ్రోలెదనమ్మనే నేలుపుడమిఁ
గోరియాఅవపాలును గొన్నరీతి
నందినీంద్రునానతి గొందునదియు.

౭౫. ఇటున్నృపతివిన్నవించిన ఋషిగవియును
హృష్టురాలౌచు, వెంటనే హిమవదవని
ధరమునందుండి వెనుక భూధవుఁడురాఁగ
నశ్రమంబునఁజేరె ఋష్యాశ్రమంబు.

౭౬. అంతనారాజునందిని హర్షమొంది
తనకొసంగినవరమునా మునికిఁజెప్పి

పిమ్మటను గ్రమ్మఱను జెప్పె బ్రేయసికిని.
భవ్యచారిత్రసజ్జన వత్సలుండు

౨౭. భూవిభుండప్డు వత్స హుతావశిష్ట
నందినీస్తన్యములు తదాజ్ఞఁగొని గ్రోలె.
ప్రొద్దుపొడువంగ గోసేవ భోజనంబు
చేసినిలుచున్నరాజు రాజ్ఞినివసిష్ఠుఁ

౨౮. డంపెఁదత్పురమునకు స్వస్త్యయనమిచ్చి.
మహీపతిప్రదక్షిణించి నమస్కరించి
శ్రుతిగతివసిష్ఠులకును నరుంధతికిని
హావిరధికదీప్తుఁడైన హుతాశనునకుఁ

౨౯. బిమ్మటసవత్సనందినిఁ బ్రీతనెఱఁగి
యితరమంగళాచరణముల్ హితవుమీర
సలిపితరలెనుదక్షిణా సహితుఁడగుచు.
ధర్మపత్నీసమేతుఁడై ధరణివరుఁడు

౩౦. తనమనోరథమీడేఱు టనుసుఖముగఁ
బథమునఁ బాల్గుదగలక త్వరనుబోవు
రథమువిధమునఁజేరెను రాజధాని
శ్రవణసుఖముగనేములు రావమీయ.

౩౧. కనుబడకయుండియధికోత్సుకత్వమునను
గార్శ్యమొందిప్రజార్థమై క్రమ్మరనున
వోదయమ్మునజనుల వినోదపెట్టు
రాజుజనములపాలిటి రాజెయయ్యె.

౭౨. అతనిఁగొలిచిరిప్రజలు మహోదరమున.
భ్రాజితశచీపలక్ష్మియగా రాజమౌళి
గ్రాలఁజదలంబతాకలు జాలఁబౌర
జాలమే తెంచియెదురుకో సంతసించి

౭౩. భటసమూహంబెదుట బరాబరులువెట్టఁ
తూర్యనాదంబులెసఁగఁ బాథోధిఘోఁత
రీతిఁగయి సేసినట్టి పురిఁ సుఖప్ర
వేశమొందియాశీస్సిడ విప్రవరులు

౭౪. భుజగనాథప్రతిమనిజ భుజమునందుఁ
బ్రభుతసర్వసర్వం సహాభరముదాల్చె॥

ఉ॥ ఆకసమత్రినేత్ర ఫలమామరవాహినియ
గ్నిదేవుచే। నీకొనియుంపఁబడ్డ పరమేశ్వ
రునంశమునెట్లొ యట్లెతా। నాకమలా
యతాక్షి మగధాన్వయ జాతసుదక్షి
ణాంబది । కాప్యకృతితేజముల్ గొనిన
యర్భకు గర్భమునందుఁ దాలిచెః ॥

తృతీయసర్గము.

అప్పుడుసుదక్షిణకు నెల దప్పఁగానె
భక్తి నోచిన నోముల పంటయగుచుఁ
దోడిచెలికత్తెలంద నెంతోముదంబు
పరఁగియిక్ష్వాకుకులపరం పరకుమూల

౨. మగనుదౌహృదలక్షణ ములుచెలంగె.
తనువుకృశియింపసొమ్ములు దాల్పకన్ని
మోము వెలబాఱలొద్దుగు పూవువలెను
సాటిగాంచెసుదక్షిణ చదలవెదుక

3. నెక్కడోటిక్కగాన్పింప నొక్కకళయు
లేనిచందురుఁడపరాద్రి పైనిఁదోప
గ్రాలుచున్న వేఁకువ జాముఱాతిరికిని.
మనసుపడికచ్చికలుదిన్న మగువమోము

౪. పరిమళముమించముద్దిడి పార్థివుండు
తొలకటింపఁగవేసంగి తొలఁగియడవి
కొలనిలోనీరుద్రావంగఁ గోరివచ్చి
ఘుమఘుమాయింపుమూచూచి దుమికిపాటు

౫. గజమునకుఁగల్గుతృప్తిని గాంచినాఁడు.
మహిషికినిష్పృత్తికలుఁడిన మనుసగుటలె
యాబిడకుఁబుట్టుసుతుఁడు దిగంతభూమి
భోజ్యముగనేలఁగలఁడను పొలఁకువొసఁగె.

౬. సిగ్గుచేతసుదక్షిణ క్షితిపుతోడ
నేమికావలెనోచెప్ప నిచ్ఛగింప
కుండుటమెఱింగి కోసలేశుండునామె
చెలులనడుగుచుఁ గోరెఁదీర్చెడునునిచ్ఛ.

౭. వింటిసాయాననాపృథివీవరుండు
వలచితనకోరువస్తువు స్వర్గమందు
దొరుకునదియైనఁదేఁజాలు కరణిసులభ
మునవెవేఁకటిపెండ్లము మనసుపడ్డ

౮. దేనినేనియునప్పుడే తెచ్చియిచ్చు.
నెలలుగడవంగనద్దేవి తలఁగినొగులు
లంగసౌష్ఠవమొంది పండాకువెల్ల
రాలిననిచినలతభంగి గ్రాలఁజొచ్చె.

౯. నెలఁతపాలిండ్లు నెలలునిండినకొలంది
బలిసిమిక్కిలిగామొనల్ నలుపుమీరి
తుమ్మెదలుపయిముసరిన తమ్మిమొగ్గ
లట్టెతెగడెను. రాజసింహంబుభార్య

౧౦. గర్భమునఁదేజరిల్లెడు నర్భకునిని
భూమిలోపలినిధులతోఁ బోలిఁగాను

జమ్మిలోఁదాఁగువహ్నికి సాటిగాను
జనసరస్వతిలోఁదాఁచు జలముపగిదిఁ.

౧౧. దేజమొందిపవిత్రుఁడౌ తెఱఁగునెఱిఁగి.
అన్నిదెలిసినయానృపుఁ డతివమీఁదఁ
దనకుగలయట్టియనురాగ దార్ఢ్యమునకు
మానససమున్నతికి స్వసంపద్గరిమకుఁ

౧౨. దనయలబ్ధికైపొంగు నుత్సాహమునకు
ననువుపడురీతిఁబుంసవ నాదికశుభ
కార్యములుజరిపెను యథాక్రమముగాను.
అష్టదిక్పాలకళలంది యలరుమీఱు

౧౩. గర్భగౌరవమునలేవఁ గష్టపడుచు
రాజ్ఞితానటులింటికి రాఁగఁజూచి
చేయునోనుపచారముల్ చేయఁగాంచి
సంతసంబందెనుదిలీప చక్రవర్తి.

౧౪. గర్భపోషణవిషయమై గర్భవైద్య
కుశలులగునాప్తభిషజులు గుంపుగూడి
వలసినచికిత్సచేయింపఁ బదవనెలను
రాజచంద్రుఁడుకాలమై ప్రసవగతికి

౧౫. దరియుభార్యనువేదనం దలరుదాని
గాంచిగ్రీష్మాంతమునవలెఁ గాంచెసుఖము.
అయిదుగ్రహములు సూర్యుతోనంటకుచ్చ
గతినివెలుగంగఁదనదు భాగ్యంబుపండి

౧౬. సన్ననొప్పులుహెచ్చిన శచికినెందుః
దీసిపోనిసుదక్షిణా దేవికపుడు
పుట్టెఁబుత్రుండు సాధనపూర్ణతకును
గడమలేనట్టియర్థంబు గల్గినట్లు.

౧౭. త్రిజగదభివృద్ధికొఱకెయా నృపసుతుండు
కోరియావిర్భవించిన కారణముగ
జన్మనిమిషానదిశలు ప్రసన్నమయ్యె.
వాయువులువీవసాఁగెను హాయిగొలిపి.

౧౮. హవ్యముప్రదక్షిణార్చులనందెనగ్ని.
సర్వముశుభంబెసూచించు జాడలెచ్చె.
ఆనడికిరేయిపసిబిడ్డ మేనిసౌరు
పురిటిమంచంబునల్గడ బెరయగాను

౧౯. దీపములుదమకాంతుల దీప్తిదగ్గి
చిత్తరువుదివ్వెలయ్యెను జిత్రముగను.
పుత్రజన్మంబుఁదనకంతి పురమువారు
చెవులకమృతంపుసోనగాఁ జెప్పినపుడె

౨౦. ప్రభువారికిత్త్రాత పత్రముభయ
చామరంబులుదక్కఁ నొసంగెనన్ని.
గాలిలేకచలింపని కమలములవి
ధంబునంగంటితెప్ప గడల్పకుండ

౨౧. సుతునిసుందరముఖమును జూచిరాజు
జలధిచంద్రోదయంబునఁ జెలఁగుక్రియను

బట్టరానట్టిసంతోష భరముఁదాల్చె.
శిష్యులుఁబురోధులైన వసిష్ఠమునులు

౨౨. వినుచుశుభవర్తమానము వెడలివచ్చి
జాతకర్మముదీర్ప నాచారఫణితి
రాజిలెదిలీపపుత్రుండు ప్రబలగతిని
సానఁబట్టినఖనిజంబు చందమొంది.

౨౩. నాఁటిసంభ్రమువర్ణింప నలువగలఁడె?
తుష్టినిచ్చెడుమంగళ తూర్యరవము
వారరమణులనృత్త శృంగారరచన
లీలఁగైసేసెనహహ దిలీపనృపతి!

౨౪. దేవిడీలోనెకాకుండ దివముఁగూడ.
కొడుకుపుట్టినసంతోష మడుగనేల
నృపతికినిహద్దుమీఱిన యెలమిపొంగి
వెదకికారాగృహస్థుల విడుదలకును

౨౫. సెలవొసంగెనుగాని యాచిత్రమేమొ
కానరాఁడయ్యెనపుడొకఁఖయిదియైనఁ;
వేరయినవినకున్నఁ దప్పిదమనంగ
బందిఖానాలుఖాళీలు పడుటవింతె?

౨౬. కానియారాజుతాను పిత్రూణమునకు
ముక్తిగాంచిమహానంద మనుభజంచె.
విభుఁడపుడుతానుశబ్దార్థ వేత్తయాట
సుతుఁడుశాస్త్రపరిజ్ఞాన సుఖమువడసి.

౨౭. శత్రుసంహారరూపక సౌఖ్యమొంది
వర్ధిలంగలఁడంచు భావమున నెంచి
సార్థకంబగురఘునామ మర్థిఁ వ్రాసె.
పూర్ణసంపదగలతండ్రి పోషణమున

౨౮. రఘువొడలుచేసివర్ధిల్లెఁ గ్రమముగాను
సూర్యకిరణప్రవేశ విస్ఫూర్తికతన
వింతగా నెలబాలుఁడు పెరుగుపోలిక.
మదినుమామహేశ్వరులు కుమారువలన

౨౯. నలశచీపురందరులు జయంతువలన
సంతసించినరీతిదత్సదృశుఁడైన
రఘువుఁబొడఁగాంచిరాజ్ఞియురాజవరుఁడు
బొందిరట్టిరెయగుట నానందగరిమ.

౩౦. మక్కువెక్కివచ్చిరాని మాటలకును
దల్లిదండ్రులుముద్దాడి రల్లసుతుని.
పిల్లనికిఁబంచిననుమాత్ర పితలప్రేమ
యొండొరులపయిఁగించి త్తునురిలిపోక

౩౧. జక్కవలకునువలెను జెంపెక్కసాఁగె.
ముద్దుకొమరుండువిద్దెము విద్దెమనఁగ
దాదిప్రేల్ వట్టిలేచిక్రిందపడుచుండఁ
దల్లిదండ్రులుకన్నుల తనివివడసి

౩౨. తమకు జేజేయొసంగ ముదంబుపడిరి.
పట్టుకొఁగనెమైగ గుర్పాటువొదవు

చిన్నికొమరునిఁదొడపయిఁ జేర్చిరాజు
తాదృశానందమెఱుఁగక దానికిమును

౩౩. పెన్నరానియొలమి సాముకన్నుమూసె.
క్ష్మావరుఁడుతనయుత్తమ జన్మసుతుఁడు
గుణసమృద్ధినినిజవంశమునకుఁగీర్తి
దేఁగలండనిస్రష్ట యాత్మీయమూర్తి

౩౪. భేదమగుచక్రీతనసృష్టి వృద్ధిపఱుచు
సగుణుఁడైయనినమ్మిన జాడనమ్మె.
సుకరలగ్నానఁబుట్టు వెండ్రుకలుదీయ
జుల్లపములుపిల్లజుట్టును మొలిచియెగరఁ

౩౫. దోడియీఁడగుమంత్రి పుత్రులనుగలిసి
యాటలాడుచు నక్షరాభ్యాసమైన
నైదుబళ్లును నేర్చి యామీఁదగుణిత
మభ్యసించెనుజలజంతు వాపగాము

౩౬. ఖంబుగుండసముద్రంబు గాంచురీతి.
పిదపఁగొన్నాళ్లులిటుబడి చదువుచదివి
వడుగుచేయయధావిధి బాలరాజు
శాస్త్రవిదులైనగురువుల చక్కిసకల

౩౭. శాస్త్రములునభ్యసించెద చ్ఛ్రమమువాని;
వలనసత్పాత్రమగుట నిష్ఫలముగాదు.
గురులమెప్పించెనారఘు వరుఁడుకళల.
నిశితబుద్ధియానారఘు నృపసుతుండు

౩౮. చూఁడఁగొను శుశ్రూషాది సుగుణగణము
నరుక్కఁడనిలాతిపాతి నిజాశ్వగతిని
క్రమముగా నాల్గుదిక్కులు గడచుమాడిక్క
ముదముతోఁ జతుర్విద్యా సముద్రములను

౩౯. దాటెగురుజనశిక్షమై నోటులేక.
రఘువుక్షితిలో నెదురులేని ప్రభువె కాక
ధనువునకుఁగూడ గురువైన తండ్రివలన
నభ్యసించెను భక్తిమై నస్త్రవిద్యఁ

౪౦. బొంకముగఁ గప్పుకొని కఱి జింకతోలు.
పెరిగికోడెయె గిత్తైన విధముదోఁప
నేనుఁగైనట్లు గున్నయే హెచ్చి హెచ్చి
శైశవంబును వదిలియా క్ష్మాపసుతుఁడు

౪౧. యౌవనము వీటవిడియు ప్రాయంబు వడయ
మతిగభీరతతో సుందరత లభించె.
తండ్రిరఘువునకపుడు గోదానకర్మ
పూర్వకంబుగఁ బరిణయంబు నెరవేర్పఁ

౪౨. పెండ్లికూఁతులు తత్సమావేశమునను
జంద్రగతదక్షజలవలె సంభ్రమపడిరి.
పడుచుతనమాటచేఁగాడి పాడవుచేతు
లలరిబలిసిన మెడకాయ తలుపువంటి

౪౩. వెడఁదఱొమ్మును గలిగి పృథ్వీపసుతుఁడు
మేనిసొబగులఁ దండ్రికి మిన్నయయ్యె

వినయసంపత్తినతనికి వెలచియుండె.
అప్పుడుదిలీపనృపుఁడు నిజాత్మజాతు
౪౪. వినయముననమ్మివిద్యా వివేకమునను
జాలఁగాలమునుండితాఁ జాలిమోచు
ప్రజలభారంబుబరువౌటఁ బరిగణించి
కొడుకుయువరాజుశబ్దభా క్కుఁడనుగఁజేసె.
౪౫. వలపుగోరెడిసిరితమ్మి కొలఁకునీడి
మాపులంగల్వలనుజేరు మాడ్కిఁ రాజ్య
లక్ష్మియువరాజుపైనభి లాషపడియె.
గాలిదోడ్పడ్డఁగార్చిచ్చు గ్రాలునట్లు
౪౬. మబ్బులేనప్డుసూర్యుఁడు మండునట్లు
మదముగారంగనేనుఁగుబెదిరినట్లు
రాజుయువరాజుగనియంద రాకపోయె.
రాజబంధులతోయువ రాజుదిరుగ
౪౭. విల్లుధరియించిచేరంగఁ బిలిచితండ్రి
తానుదేవేంద్రువలెను శతక్రతువులు
చేయసమకట్టినదియెల్ల చెప్పియాగ
తురగసంరక్షణంబుకై తోడువనుప
౪౮. నేగిరఘురాజుగుఱ్ఱంబు నెగిచిపట్టి
నట్టిరాజులగెల్చి హయంబుదేఁగ
నిట్లునెరవేర్చెనుదిలీప నృపతియొకటి
తక్కువగనూఱునశ్వమే ధములువరుస;

౪౯. నఁతనూఁఅవయాంగంబు నమరఁజేయఁ
దగినగుఱ్ఱంబువదిలెనా ధరణిపమణి.
వెంటనడువంగరక్షకుల్ విల్లువట్టి
యఖిలదేశంబులదిచొచ్చి యరుగనచట

౫౦. నెవ్వరికినగపడకుండ నింద్రుఁడట్టె
వారువముఁబట్టియేదికో పాఱిపోయె.
ఏమిచేయంగఁదోఁపక నృపసుతుండు
వానిసేనాపతులుఱిచ్చ వడినిలచిరి.

౫౧. అంతలోనందినీధేను వెంతొడయను
గానఁబడెవారియెదుట నాకస్మికముగ.
సజ్జనార్చితరఘురాజు సరగదాని
దివ్యమగుపంచితంబును దిగిచిదానఁ

౫౨. గడిగికొనఁజేతితోఁదన కన్నులపుడె
యింద్రియములకగోచర మెపుడుగాని
వస్తువులఁజూచుశక్తి పొల్పడెనతనికి.
కనియెనరదేవసుతుఁడుతూర్పునను సూతుఁ

౫౩. డరదమునకునుగట్టఁబో నవలనివల
బయలజాడించినంగాళ్లు పట్టనీక
పగ్గములచేతగుఱ్ఱంబు పట్టికట్టి
యెత్తుకొనిపోవుచున్న దేవేంద్రునెదుట.

౫౪. పాటులేనివేగన్నుల వానిఁబచ్చ
గుఱ్ఱములవానిఁబొడగని గుర్తుపట్టి

యింద్రుఁడేగదయనినిశ్చ యించిమదిని
వానిఁద్రిప్పంగబిగ్గఱ పలికెనిట్లు.

౫౫. "యాగభోగాలుభుజియించు నమరవరుల
కెల్లనధినాథుఁడవటంచు నీవుసకల
విమలచేజెప్పఁబడుదువు విదితముగను.
అట్టిదేవేంద్రనీవిప్పు డారయంగ

౫౬. దీక్షమాతండ్రిచేయ యత్నించుచున్న
యాగవిఘ్నంబుచేయఁగా న్యాయమౌనె?
త్రిజగతీనాథుఁడవుదివ్య దృష్టిగలవు
యాగవిధ్వంసకులఁబట్టి యడఁచుటెల్లఁ

౫౭. బోయియిటునీవెవిఘ్నముల్ పొసగుతేని
యింకనిష్ఠలుభువిని దిక్కెదిపోవె?
మఘవమాతండ్రిసలిపెడు మఖమునకును
ముఖ్యముగఁగావలయుగుఱ్ఱ మునువదులుమి;

౫౮. యన్యులకుబుద్ధిచెప్పుమీ యట్టివారు
మలినపద్ధతిఁబోవుట మాన్యమగునె?"
ఇట్లురఘురాజుచెప్పిన దెల్లవించుఁ
ద్రిప్పిరథముదివౌకః పతియునతనికిఁ

౫౯. జెప్పెనుత్తరమీక్రింది చొప్పుగాను
"క్షత్రియకుమారనీమాట సత్యమయినఁ
గీర్తిగాల్పోవఁజూతురే కీర్తిధనులు?
చూడుమీతండ్రిక్రతువులు సొరిదినూఱు

౬౦. చేసినాలోకవిఖ్యాతిఁ జెనయఁదలఁచె.
ఒకఁడే కేశవుఁడు పురుషోత్తముఁడని
యెదురు లేనిముకఁటి మహేశ్వరుఁడని
ఋషులచేబహువిధముల నెన్నఁబడిన

౬౧. యట్లె నేనుశతక్రతు వనఁబడుదును ;
మూఁడులోకాలయందునీ మూఁడుపేర్లు
మాకుము వ్వురకునుదప్ప మరియొకనికిఁ
జెందనేరవులాతుల కందఁబోవు

౬౨. గాననీగుఱ్ఱమునుబట్టి నాను నేను.
తొలఁగుమివి వాదపెట్టక తొందఱపడి
లేద-సగరతనయులు తొల్లింటినాఁడు
కపిలఋషిజోలి కేగిన కారణమునఁ

౬౩. జన్నగతికినెనీవునుజనెమనుష్మ."
అంతహాయమునురక్షింప నరుగుదెంచి
చివరకిఁద్రునకర్పింపఁ జెల్లదంచు
రఘువుచెప్పెనతనికి నిర్భయముగనగి.

౬౪. "ఇంద్రనీకీహాయముఁగొన నిచ్ఛయేని
యాయుధంబునుగైకొమ్మి హాయమువెంట
రఘువువచ్చెఁబోవచ్చునె రాజసమున
వానిబాణపరంపర పాలుగాక."

౬౫. ఇట్లుదేవేంద్రుతోఁజెప్పి నృపసుతుండు
తనయుషుధియందునమ్ములు దార్చియెదిరి

మొనకునిలఁబడెఁగుడికాలు ముందు వెట్టి
చేవమీఱుచు సాక్షాత్తు శివుని వలెను.

౬౬. రఘుశిలీముఖమింద్రునురస్సు గాఁడ
లీల నాతండు నడివానకాలమందు
మొయిలులో నేఁడురంగుల మొనయు తనదు
విల్లునం దెక్కిడెన మోఘ భల్లమొకటి.

౬౭. రక్కసుల మేనిపొగలాఱు రక్తమందె
ముందురుచిపడ్డ సురరాజు ములికి రఘువు
ఱొమ్ము నెత్తురు పైపయి చిమ్మిక్రోలె.
వెనుబడక దాననుకుమార విక్రముండు

౬౮. గావునఁగుమారుఁడయ్యె నాత్మాపసుతుఁడు
తలుగా వెల్లటేనుఁగుఁ జటిచిచటిచి
కాయగాసి శచీక నద్దండభాగ
మకరికాచిహ్నితసురేంద్ర సుకరములను

౬౯. నాటితనయంకితంపు బాణంబునొకటి
నెమలిరెక్కలుగల్గు బాణ మొకఁడు దోఁడ
యతనివజ్రధ్వజము త్రుంచె నతులమహిమ.
దీనలేఖర్షభుండును దివ్యలక్ష్మి

౭౦. పరులచేఁదలవట్టి యీడ్వఁబడినట్లు
భూపసుతుపయిఁగనరాక కోపపడియె.
హెచ్చియొండొరుఁగెల్వఁ గానింద్రరఘులు
గరుడపన్నగసమభయంకరములగుచుఁ

౭౧. గ్రిందుమీఁదులఁదూఁగు పత్రితతితోడఁ
దుములయుద్ధముచేసిరి, తొలఁగిరపుడు
దేవతలుసైనికులుదోల దిగులుపడుచు.
దిగధిపాలురయంశాన జగతిఁబుట్టి

౭౨. నట్టిరఘువుపఱపు తర్చ్చటంపగములు
పూర్వదిక్పతిమాయింపఁ బోయిజడిసె
మేఘమొకవేళధారుణి మీఁదఁబడ్డ
నీటిపిడుగునుజల్లార్ప నేరనట్లు.

౭౩. చందనములంచుటనుసువా సనలుగొలుపు
నింద్రుముంజేతఁద్రచ్చిన సంద్రమట్లు
మొరయువిలుద్రాటినాభూప ముఖ్యసుతుఁడు
పట్టితెగవ్రేసె నెలవంక బాణమునను.

౭౪. మచ్చరంబెచ్చికయికొని మఘవుఁడపుడు
ప్రబలశత్రువురఘువుపైఁ బర్వతముల
పక్షములగూల్చగానల వాటువడ్డ
ధళధళలుమీఱువజ్రాయు ధంబుదొడిగె

౭౫. నతనిప్రాణాలుగ్రోలంగ నగునటంచు.
రఘువుగాడనురంబు వజ్రంబుమివుల
సైనికులయశ్రుధారులతో నయిలకుఁ
బడియునిమిషంబులోవ్యథ పాటువోయి

౭౬. సంతసించెడుసైనిక సతతసింహ
నాదములతోడలేచెభూ నాథసుతుఁడు.

వజ్రమంతటిదానిని బరిభవించి
వెలయుచుండంగనిర్వక్ర విక్రమమున

౭౭. క్షత్రసుతుఁగనియింద్రుండు సంతసించె,
గుణముశత్రువులందైనఁ గొలువుముదము.
"కొండపిండుకొలఁది తుండెతుండెములుగఁ
జెండఁగల్గిననావాలు చీఱికెఁగొన

౭౮. కిట్లునిలుచునె యెవఁడైననీవుదక్క!
ఎలమినొందితినిపుడునీ యలవునకును.
అశ్వమునుగాక మరిదేనినైననడుగు"
మనుచుదేవేంద్రుఁడన్న వాక్యంబువినుచు

౭౯. రఘువుబంగరుపిడితో శరంబునగము
దూసిదొననుండియరిఁబోయ దుముకువాఁడు
దానిఁబ్రతిసంహరించి, పథ్యంబుపలుకఁ
జొచ్చినట్టిదేవేంద్రునిఁ జూచిపలికె.

౮౦. "వినుఁడిదేవేంద్రగుఱ్ఱము విడువవేని
ధన్యదీక్షారథుండునా తండ్రియశ్వ
మేధఫలయుక్తుఁడగునట్లుమెచ్చి పూర్ణ
యాగదీక్షుమై నీశ్వరునంశమాటఁ

౮౧. జేరరాకుండుమాతండ్రి గారికిపుడు
పంపవలెఁజుండిమీరె యీవార్తలెల్ల."
అనుడుదేవేంద్రుఁడునువల్లె యనుచుఁదరిలెఁ
బ్రతినలిచ్చుచుమాతలి రథముద్రిప్ప.

౮౨. గుణశరీరిసుదక్షిణ కొడుకుగూడ
జయమునకునెంతొయుబ్బక హాయముఁగోలు
పోయినందుకైతలరుచుఁ బురికిఁజనియె.
అటదిలీపమహారాజు నమరవరుని

౮౩. వలనసర్వంబుమున్నుగాఁ దెలిసికొడుకు
నెదురుకొనితూర్యములతోడ ముదముహెచ్చి
బాష్పధారలవానిని వజ్రహతిని
గాడఁబడికాయగాసిన చాయఁజల్ల

౮౪. చల్లగాఁదుడ్చిసుతుఁగూర్చి సంతసించె.
ఇట్లునిస్తాగరిమునన రేంద్రవరుఁడు
ఖ్యాతిఁదొంబదితొమ్మిది యాగములను
సలిపినిలిపెనుగాలావ సానవేళ

౮౫. స్వర్గమెకిఁగసరళ సోపానపఙ్క్తిఁ.

ఉ॥ సాంద్రవిరక్తిహేతువున సర్వముఁబోసినయా
దిలీపరా। ట్చంద్రుడురాజచిహ్నములు ఛత్ర
ముఖంబులొసంగియాత్మజుఁ। సంద్రములేటి
మధ్యగల ధ్మాతలమేలఁబ్రతిష్ఠచేసిని। స్తంద్ర
మహాయశంబున సుదక్షిణతోవనభూమికేగె
బో। కుంద్రెనిజాన్వయక్రమము నూఱకయా
ఱడిపోవఁ జూతురే॥

౮౭. తే॥గీ॥ తొంటికవులయూహ ధోరణులిప్పటి,
వారి కెల్లఁ దేటపఱుపఁ గోరి
దీనిఁ దెనుఁగుఁ జేయదివిరితిఁ గైకొండు
వావిలాలవాసు దేవశాస్త్రి॥

చతుర్థసర్గము.

రఘువుతనతండ్రియిచ్చిన రాజ్యమొంది
సూర్యతేజస్సుధరియించి సొబగుమీఱు
మాఁపటిహుతాశనునివలె మహిమగాంచె.
తాదిలీపమహారాజు మోదమొంది

౨. రఘుమహారాజునకొసంగె రాజ్యమనుచు
వినఁగనేశత్రురాజుల మనములందు
మునుపుపొగరాఁజుతాపంబు మొనసిమండె.
వానకొఱకింద్రుడెక్కెంబు ఘ్రానియూరు

3. చుట్టుద్రిప్పెడియప్పటి చొప్పుగాను
రఘుమహారాజుపట్టాభిరాముఁడౌచుఁ
బట్టణంబుననూరేగఁ బ్రజలుతమకు
టుంబములతోడఁగనిరి నేత్రంబులార.

౪. గడిచిరఘుపతియేనుఁగు నడలుమెరయ
నలమెఁబిత్రుసింహాపీఠంబు నరిగణంబు.
అగపడనిదయ్యెలక్ష్మి యాయవనిజాని
శయగపద్మాతపత్రంబు ఛాయవలనఁ

౫. గానఁబడుచుండె రాజ విక్రాంతియదియె.
వందిమాగధులారాజ వర్యుఁదగిన
కాలములనుతియింప దిక్పాలవరుల
యంశమగుటను వాణి ధన్యాత్మయయ్యె.

౬. మనువులోనగురాజులు మనుపుతన్నుఁ
బాలనముచేసినంగాని వారికంటె
రఘువుకాలములో ధాత్రి రమణకెక్కె.
శిక్షకర్హులనేపట్టి శిక్షచేసి

౭. యుర్విజనులను నాతి శీతోష్ణముగను
క్షితిపతియుఁదన్పె మలయమారుతమువలెను.
తీయమామిడిపిందెలు దిగినపిదపఁ
బూవుజొంపములకుమది పోనిమాడ్కి

౮. ననఘురఘువునుజూచి గుణాధికతను
బ్రజదిలీపునినంతగా వలవరైరి.
ధరణిపుఁడువినిధర్మ మధర్మగతియు
నీతివేత్తలచేధర్మ నిపుణతఁగనె.

౯. సర్వధర్మంబులువరుస జరుపఁబడగఁ
బంచభూతగుణంబులు మించెభువిని.
క్రొత్తరాజుప్రభుత్వంబు క్రొత్తగొలిపె.
చంద్రుడాహ్లాదపటిమ తాసార్థుఁడయ్యెఁ

౧౦. దపనుఁడుప్రతాపమునను సార్థకతగాంచె.
రఘువునన్వర్థుఁడయ్యె భూరంజనమున.

రఘువుకన్నుకణ్ణాంత విశ్రాంతమయ్యెఁ
కార్యములపట్లదృష్టి సూక్ష్మంబుగాను
౧౧. గనఁబడియె శాస్త్రమర్యాద లనుసరించి
తత్తుమీఁదనురఘువు స్వస్థతగనంగ.
రాజ్యలక్ష్మి రెండవ తేఁపఁ బ్రబలపడియెఁ.
గాంతిగొలుపంగఁ దచ్ఛిహ్నకమలములకు
౧౨. నిచ్చఁగోరినగతిశర దృతువువచ్చె.
తీఱఁగురిసినమబ్బులు తేఱ్పఁద్రోవ
నినుప్రతాపంబుదిక్కుల నెచ్చియలమె,
నినుప్రతాపంబు దిక్కులనెచ్చియలమె.
౧౩. వానకాలముగడుచుడుఁ బైగ్లుపండ
శక్రుఁడెత్తినధనువుప సంహరించెఁ;
దోడనేరఘురాజు శత్రువులమీఁద
జైత్రధనువును జేపట్టె సహజముగను
౧౪. బ్రజలమేలునకీయింద్రరఘులుపాటు
పడుదురేకాదెయొకరి తర్వాతనొకరు.
పుండరీకాతపత్రంబు పూనెవికచ
కాశచామరములుదాల్చి కానిఋతువు
౧౫. తొడరిరఘురాజుసిరితోడఁ దూఁగదయ్యె.
ప్రజలుచల్లనిదయగల రాజునందుఁ
జలువలూడగూర్చుచంద్రుని వలనసరిగఁ
గూర్చిరనురాగరసమును గోరుకులలర.

౧౬. రాజుసత్కీర్తి సంపదల్ గ్రాలఁజొచ్చె
నంచపదువుల, ఆకులయందుఁ, దెల్ల
గలువలందునునిర్మల జలములందు.
చెలుకుగంబాలనీడల నొఱగియున్న

౧౭. చేలకాఁపరిబాలికల్ చిత్రమపుడు
బాల్యముననుండిగడుమంచి వాఁడటంచు
వినఁగఁబడురాజుగారి సద్గుణసుకీర్తి
వర్ణనలుచేసిపాటలు పాడుచుండ్రు.

౧౮. మహితతేజుఁడగస్త్య సన్మానిరాక
జలములన్నియు నిర్మలములయినవిగ.
మహితవిక్రముఁడానృప మౌళిరాక
కనఁగశత్రులమనములు కలకబాఱె.

౧౯. క్షోణిపాలునివిక్రమ సూచనముగ
నేపుమీఱుచుబలిసిన మూఁపురముల
తోడనేటికఱల్ కొమ్ము తోడఁజిమ్మి
పెల్లగించెడునచ్చటి వృషభచయము.

౨౦. మదపుటేనుఁగులాఱేని మహినిదమ్ముఁ
గెంటివలచునేఁడాకుల నంటిపూల
నేవగించుచునురిసెఁడా మేఁడుగతుల.
నదులుదిబ్బలువాఱంగ నడుచుత్రోవ

౨౧. లందుబురదయిగిరిపోవనాశరత్తు
మొనసియుత్సాహమునకంటె ముందుదానె

యాత్ర వెట్టెనునృపుదండ యాత్రకరుగ.
రఘుమహారాజువాజినీ రాజనమును
౨౨. శాంతిహోమముచెల్లింప సంతసించి
జ్వలనుఁడుప్రదక్షిణార్చుల జయముదెల్పె.
రాజధానికిదాఁపు దుర్గములకెల్ల
రక్షగాఁగొంతసైన్యంబు గ్రాలఁజేసి
౨౩. విప్రపూజాదిశుభవిధుల్ వెలయఁబుచ్చి
యాఱువిధములబలములు నంటినడువఁ
బార్థివుఁడుదిగ్జిగీషనుబైలువెడలె.
పాలతఱఁగలుమందర పర్వతంబు
౨౪. కలఁకపెట్టంగనెగసిన జలకణముల
నచ్యుతునిబూజసేసిన యట్లుప్రోలి
ముసలిముత్తైదువలుమహా మోదలబ్ధి
నపుడులాజాక్షతలుచల్లి రథిపుమీఁద.
౨౫. ఇంద్రతుల్యుండురఘురాజు సాంద్రమహిమ
గాలివలనిజెండాగుడ్డ కదలికలను
శత్రురాజులజడిపించు చందమొంది
మొట్టమొదటనుదూర్పున కట్టెనడిచె.
౨౬. రథపుగాండ్లనుఱేఁగిన రజముఁగూడి
యభ్రసంఘంబుగ్రేణించు హస్తియూథ
మాకసముభూమియనుగుర్తు లడుగుపఱ్చె.
మొనఁబ్రతాపంబుతరువాత జనరవములు

౨౭. వెనుకనుబరాగముద్దాని వెనుకరథము
ఖములుగా సేనతాఁజను స్వర్గంధమయ్యె.
వానిసామర్థ్యమేమొ భూజానిపోఁగ
జలముపుట్టనిభూముల జెలలుపుట్టెఁ;

౨౮. బడనవల సెడు నదులెల్లనడకుఁజాలె,
నతిప్రకాశములయ్యెఁగా అడవులన్ని.
తూర్పుసంద్రముకై సేన తోడజరగు
రఘుమహారాజుశివశిరో భ్రష్టగంగ

౨౯. తోడ నేగుభగీరథు తోడ నేన సె.
చెట్టులూఁగించిపువురాల నట్టునిట్టు
పేళ్లగించుచుఁగుంకుడి వ్రేళ్లతోడ
వెళ్లునేనుంగుమార్గంబు విధముగాను

3౦. వైరిరాజుల నోర్చి కప్పములనంది
మూర్ఖ రాజులనడఁగాఁ అ మొత్తి నెత్తిఁ
బోవురఘురాజు దాడ పెన్నునవెలింగె.
విజయశీలుఁడురఘుపృథి వీవరుండు

3౧. తూర్పుసీమనుగలప్రోళ్లు దోడరిపట్టి
తుదకుఁగొన్నాళ్లకుండాటతోఁపులలమి
నల్లవడ్డసంద్రపుపట్టె నల్లదరిసె.
ధ్మాపతితనకునమ్రులు గానివారి

3౨. ధ్వంసమును జేయకెపుడు విధ్వండటంచు
సింహదేశాధినాధులు చెందిభయము

ప్రబ్బలినదీరయమునకు వంగినట్లు
ప్రణతులై తమవెల్లఁగా పొందుకొనిరి.

33. నావలసహాయమునమీఁద నడవఁజూచు
వంగదేశాధిపతులను బలిమిఁబట్టి
నాయకుండష్టుజాహ్నవీ తోయమధ్య
ధాటిఁబాఁతించెఁదనజయ స్తంభములను.

3౪. కానిసర్వంబుగోల్పోయి కంపమొందఁ
గరుణరఘురాజురాజ్యముల్ దిరిగియొసఁగఁ
పెలుకఁబడియూఁకుకుదురుతో మఱలనాటఁ
బడియుఁబోలమురికినివంగి ఫలమొసంగు,

3౫. కరణినతనికిఁగట్టిరి కరముతేండ్లు.
ఏనుఁగులబారుసేతువై సేననడువ
దాఁటికపిశనుత్కలపతుల్ దారిచూప
నీశుఁడటుతర్లెనుగళింగ దేశములకు.

3౬. ఘనతగంభీరవేదియా గజముమీఁదఁ
గలుకుగాలమువూవటి నెఱప్పినట్లు
తనప్రతాపముమిగులఁ దీక్ష్ణతతోడ
నగపతిచెభూపుఁడుమహేంద్ర నగముమీఁద.

3౭. గజసహాయునిరఘురాజుఁ గాంచితాఁగ
ళింగరాజస్త్రముల్ చేత లీలఁబట్టి
కొండఱెక్కలుప్రేల్చెడు దండివాలు
గొన్నయింద్రునిపైవాలు గురియఁజొచ్చె

౩౮. పర్వతంబుగతిందల పడియెమ్రోల.
అచటఁగాకుత్స్థుఁడు కళింగునస్త్రవర్ష
మందుమంగళస్నాతయై యటువెనుకను
విజయలక్ష్మినిజేపట్టి వెలసినాఁడు.

౩౯. యుద్ధభటులప్డు గ్రోలంగనుఅవఁటంచు
గంతదఘ్నంబుగొబ్బరి కల్లుగొనిరి
శత్రురాజులయొకట యశంబునువలె.
ధర్మజయురతుఁడైనయా ధరణివరుఁడు

౪౦. గెలిచియుఁగళింగరాజును వెలయనిలిపి
యొడిచికొనెసిరిదేశంబు విడిచిపెట్టి.
తూర్పుసీమనుజయభేరి తొడరిమ్రోయ
గెలలువిడిచినపోఁక తోఁటలుగలట్టి

౪౧. కడలిపట్టెనెచనెరాజ గస్త్యుఁడున్న
దక్షిణసముద్రమునకయి తలఁచిగెలుపు
సైనికస్నానములగజ దానములను
బరిమళముఁజెందికావేరి పాఱఁజూచి

౪౨. శంకపడఁజొచ్చెనదినేత సత్యమపుడు.
గెలుపునందిచ్చగలనృపుఁ డలపువొంది
బహుళదూరంబుగడచుట వలనమలయ
పర్వతంబునుపత్యకా భాగమందుఁ

౪౩. గొమ్మలూఁచుహరిత పక్షులకునలరి
సేనతోదిగెమిరియపుఁ జెట్లక్రింద,

గుఱ్ఱపుదడంబుకాలిత్రొక్కుల్లనలిగి
పైకినెగసినయేలకి పలుకులపొడి

౪౪. గజకటంబులమొత్తంగఁ గలిసెవలపు.
గజములుమదించిబెదరుచుఁ గాళ్లగొలుసు
లూడ్చుకొనెఁగాని మెడపల్పు లీడ్చితమ్ముఁ
గట్టినట్టిగంధపుఁజెట్ల జుట్టుకొన్న

౪౫. త్రాఁచుపాములచుట్టలఁ ద్రోచితెగనె?
దక్షిణాయనముగుటచేఁ దగ్గఁగాంతి
వెఱచెసూర్యుండుతమకని విఱ్ఱవీఁగు
పాండ్యరాజులుమచ్చర పడుచుఁబోరి

౪౬. కెదిరిరఘురాజుతోనోడి చెదరిదిశలఁ
గడలిలోదామ్రపర్ణితాఁ గలియుచోటఁ
బుట్టుముత్తెపుఁగోవలు పెట్టికానుఁ
యాత్మయశమర్పణముచేసి నట్లొసఁగిరి.

౪౭. నిర్విషహ్యపరాక్రముఁ డుర్విభర్త
చందనావృతతటములై స్తనములవలె
యామ్యదిగ్భోగవతికిఁ బొల్పారుచుండు
మలయదర్దురనగముల వలచినట్లు

౪౮. సౌఖ్యవారాశినోలాడి సంద్రమునకు
దూరమునభూనితంబమై తోఁచునట్టి
సహ్యపర్వతమునుదాటి చనియెనవల.
పశ్చిమముగెల్వనుత్సాహ పటిమవొడమి

౪౯. నడుచురఘురాజుసైన్యంబు నకుఁబడమట
దిరిగితోఁచెసముద్రము పరశురాముఁ
డదిమినను వెండిసహ్యంబు నంటినట్లు
రఘుమహారాజవరుచతు రంగబలము

౫౦. ధాటికినిగేరళస్త్రీలు దోడువాఱ
సొమ్ములూడ్చుచు ఱేఁగిన దుమ్మువోయి
ముంగురులనంటికుంకపు బొట్టుఁబెట్టె.
త్రోవలోమురళానదీ తోయములను

౫౧. మిగులఁజల్లఁదనంబొంది మొగలిపూల
వాసనలుదోఁచివీచెడు వాయుగతుల
భటులకవచంబులెఱుఁగకే పరిమళించె.
కదళిశ్రీతాళపాకులు గాలివలనఁ

౫౨. గూర్చుధ్వనికంటె గుఱ్ఱాలకుథవసనము
లెగిరిపడుచును జేసె మఱెకుఱవధ్వని.
చెదరుకరులఁగట్టఁగనీఁత మొదళ్ళులకును
జెవులమదధారజాలికా లువలుగట్టి

౫౩. ముసురుకొనియెనుగటముల భసలజాతి
పోఁగనొల్లకపున్నాగ పుష్పములకు.
పరశురామునకడలుచు ధరణి మొసఁగి
నట్టియాపశ్చిమసముద్రుఁ డవనిపతికి

౫౪. నాదెసఁగలరాజులచేతి మీఁదుగాను
గానుకలువెట్టెఁగంపంబు గడలుకొనఁగ.

ధవళకాంతులనీను దంతములతోడ
రఘుమహారాజుగజములు రాయబ్రాయఁ

౫౫. చిత్రకూటాద్రితటముల జేతృమహిమ
గెలుపుకంబంబువలెనదె నిలిచెనచట.
తత్వవిజ్ఞానమునయోగి తలకుఁజొచ్చి
యింద్రియపుశత్రులంగెల్వ నెంచుమాడ్కిఁ

౫౬. బారశీకులనోడింపఁ బ్రతినవట్టి
నేలత్రోవనెతర్లెను నేలతేఁడు
కమలములుపెంపుచెందన కాలమేఘ
మప్పుడేపుట్టిలేయెండఁ గప్పునట్లు

౫౭. తల్లజుఁడుయవనస్త్రీల కల్లువలచు
మోముదమ్ములనసహించి మోహరమున
వారిపెనిమిట్లుదాఁకిన బాఱఁద్రోలె.
తురగబలములపడమటి తురకలెల్లఁ

౫౮. గదలియెదురంగఁదుముల సంగ్రామమయ్యె.
వింటిటంకారములఁదప్ప వీరభటులు
తెలియరైరివైరులధూమ్ము చెలఁగితేఁగ.
ధరణిపాలుండుభల్లాయు ధమునసఱుక

౫౯. మీసములగడ్డములపసి మించుగ్రక్కఁ
చెనసెనాయుద్ధభూమి సాయిబులతలలు
తేనెటీఁగలుమూఁగిన తెఱలవలెను.
చావమిగిలినసాహెబుల్ “ సాబ్సలాము.

౬౦. శరణనం" గనెపాగాలు చక్క దీసి
కరుణత్రుమియించెరఘురాజు ఘనతవారి
సజ్జనులయల్క వినయాన శాంతిపడదె ?
రఘుమహారాజుసైనికుల్ ప్రమదమొంది

౬౧. ద్రాక్షపందిళ్లక్రిందఁ జర్మములమీఁద
ద్రాక్షమధువులుగ్రోలి యుద్ధశ్రమంబు
దీర్చికొనినిదురించిరి తృప్తిమీఱ.
జలములనుబీల్చఁగానంశు వులబలిమిని

౬౨. సూర్యుఁడుత్తరదిశకేగు చొప్పునన్ నృ
పాలుఁడస్త్రబలంబునఁ బరకుపతుల
బిలుకుమాఱ్వంగవెడలెఁ గౌబేరదిశకు.
సడలబడలికరఘువు నశ్వంబులపుడు

౬౩. సింధునదితీరమునఁబొర్లి చివుకలేచి
కుంకుమపుఁబూవుమూఁపుల గుబురుకొనఁగ
నించుకంతయొడల్ విదిలించుకొనియె.
దీప్తియేమనిచెప్పనా దిక్కునందు

౬౪. రఘుమహారాజుకలన భర్తలనుజంపఁ
గందెఁజెంపలుహూణుల కాంతలకును.
పోరికాంభోజరాజులీ శూరుతోడ
సింధురముకూల్చునాడుగు చెట్లవలెను

౬౫. బొందిరోటమికోసల భూమిపతికి
నపరిమితధనరాసులు నశ్వతతులు

నదరుగానంపుకొనిరివి నమ్రులగుచు;
రఘుమహారాజుపడఁడ గర్వంబుదాన.

౬౬. తలఁచిరఘురాజుపార్వతి తండ్రియైన
మలలఱేనిమీఁదఁదురంగ మములతోడ
నెక్కెగైరికధాతువు లెగసిపయికి
గొరిజవెంబడిఁగొండల పెరుగుదెల్ప

౬౭. సమబలంబులుసింహముల్ దమదుగుహలఁ
బండుకొనిసైన్యకలకల ధ్వనులువినుచు
వెనుకఁజూచినవేకాని వెఱచిపోవు.
గంగపైనుండివీతెంచు గాలికతన

౬౮. మంచిగాభుజపత్రముల్ మరమరమనె.
వెదురుబొంగులుకీచుగా విసిరియులిసె.
రఘుమహారాజునకివన్ని ప్రమదమొసఁగె.
మునుపుకస్తూరిమృగములుం డినవిగానఁ

౬౯. జాలఁగస్తూరివలచుపె ద్దాలభటులు
నిదురవోయిరిసురపొన్న నీడలందు.
సరళవృక్షంబులకుఁగట్టఁ బరఁగుద్వారద
పఙ్క్తిలోమెడగొలుసులం బ్రతిఫలించి

౭౦. యతులమహిమజ్యోతిష్మతీ లతలువెలుఁగ
రఘుమహారాజునకచటి రాత్రులందుఁ
జమురువోయనిదీపాల చాలువయ్యె.
సేనవెళ్లినపిమ్మట నేనుఁగుగమి

౭౧. సరపణులయొఱపిడిగంట్లఁ జక్కఁగఁజూచి
దేవదారుతరువులందుఁ ద్రోవఁజనుచు
నెఱఁగిరికిరాతులేనుంగు లెంతయొత్తొ
రాజునకుసప్తగణముల కాజియుచట

౭౨. జరిగిబిండివాలశర పాషాణతతుల
తోడభీకరముగవహ్ని తోఁచెఁగడల.
ఉద్దిలేనట్టిభూపుఁడీ యుద్ధమందు
నుత్సవంబునుబోఁగొట్టె నుత్సవులకుఁ

౭౩. గిన్నరులచేతనీజయ కీర్తులపుడు
చెవులకింపుగాగానంబు సేయఁబడియె.
కొండమీఁదిధనంబెల్లఁ గొంచువారు
గానుకిచ్చిరిరఘురాజు కరుణవడసి.

౭౪. పుడమిఈనిబలంబెల్ల నోడిసెనద్రి
కొండధనమెల్లఁజేరె రఘుక్షితిపతి
సుకరముగఁదెల్పికొనిరిటు లొకరినొకరు.
ఎదురులేనియశస్సు నయ్యెడలనిల్పి

౭౫. వెనుకరావణుచేముందు వెనుకలాఁపఁ
బడినకైలాసమేగుటే పరువటంచు
గుణమునిరసించిరఘురాజు కొండదిగియె.
దాఁటిలౌహిత్యనదిరఘు ధరణివరుఁడు

౭౬. చొచ్చెసైన్యంబుతోడఁ బ్రాగ్జ్యోతిషంబు.
కరులఁగాలాగరుతరులఁ గట్టివేయ

నీడ్పులకునిలఁజాలక యిలకునొఱిగెఁ;
దలఁకెఁ బ్రాగ్జ్యోతిషాధీశ్వ రులమనములు.

౭౭. రఘుమహారాజుసేనా పరాగమునను
దివిభువులనునిర్వ్యాప్తి దుర్దినముగాఁగ
నచటిరాజులుభయపడి రట్టివారు
వెంటనేనమ్రులైరన వింతయేల?

౭౮. సరవితోఁగామరూప దేశములరాజు
నింద్రువిక్రమమునకంటె నెక్కుడుగల
రఘువునకొసంగిభజియించి రాజవరుల
మున్నుతానుగెల్చిన గజములగములనె.

౭౯. రఘుమహారాజుదివ్య చరణపునీడ
స్వర్ణపీఠాధిదేవిఁగాఁ బరిగణించి
రత్నపుష్పోపహార మర్చనముచేసె.
ఇట్లురఘురాజుదిక్కుల నెల్లగెల్చి

౮౦. రథపరాగంబునఁబర రాజవరుల
తలలగొడుగులులేకుండఁ దానెకప్పి
ధారుణిఁగొనియేకాతప వారణముగఁ
దిరిగెవెనుకకుముదమునఁ బురమువైపు.

౮౧. నగరమునుజేరిపైనఁ గొన్నాళ్లుగడువ
సర్వభూభారమునుమోచు శక్తిఁదెలుపు
విశ్వజిన్నామయాగంబు వెలయఁజేసి
రఘుమహారాజుశ్రుతుల శాస్త్రములత్రోవఁ

ా-౨. గలధనంబెల్లదక్షిణ 'గానొసంగె.
సజ్జనులుగడియింతురు జలదమువలెఁ
జెడనిసత్పాత్రదానంబు చేయుకొఱకె.
సార్వభౌమపదుండు యజ్ఞంబుముగియ

ా-౩. నోటువొందిననృపుల బహూకరించి
మంత్రితోఁగూడివారల మతులుతేర్చి
చిరవియోగినులయినతత్స్త్రీలఁదలఁచి
వారివారిపురంబుల వైపులకును

ా-౪. జనఁగఁగాకుత్థ్సుఁడతిదయ ననుమతించె.

చ॥ కలశముఛత్రముంధ్వజము గాఁగనుబట్టు
నృపార్ధ్వరేఖికల్। గలిగిప్రసాదలభ్యను
గుత్క్మావరుపద్వనజద్వయంబుపైఁ। దల
లిడిమ్రొకిఁరా నృపులు తచ్ఛిఖలందలి
పూలతేనెలం। గలిసినకాలిత్రేళ్ళుకడు గా
రములయ్యెను రాజమౌళికిన్॥

తే॥ గీ॥ తొంటికవులయూహ ధోరణులిప్పటి
వారికెల్లఁదేటపఱుపఁగోరి
దీనిఁదెనుఁగుఁజేయఁ దివిరితిన్ గొండు
వావిలాలవాసుదేవశాస్త్రి॥

చతుర్థ సర్గము.

పంచమసర్గము.

విశ్వజిత్తనుయజ్ఞంబు వెలయఁజేసి
మిగులులేకుండసర్వస్వ మొగినొసంగి
రాజిలుచునున్నరఘుమహా రాజునపుడు
చాలవరతంతుఋషితోడ శ్రద్ధతోడఁ

౨. జదివిపదునాల్గువిద్యలు తుదకుఁగౌత్సుఁ
డింపుగగురుదక్షిణను యాచింపవచ్చె.
దానమొసఁగుటస్వర్ణపా త్రములఁగూడఁ
బాపహచరిత్రుఁడామహీ పాలవరుఁడు

౩. మట్టిముంతలోనర్ఘ్యంబు పెట్టితెచ్చి
శ్రుతివిధానముచొప్పున నతిథిగుణము
లెనయుకౌత్సమునీంద్రుని నెదురుకొనియె.
శాస్త్రమర్యాదదెలిసి సత్క్ష్మావరుండు

౪. మానధనవచ్ఛిఖామణి మానిచంద్రు
నుచితపీఠంబుమీఁదఁగూ ర్చుండవేఁడి
వివిధంబులనర్చించి విధిసరణిని
గోరిబద్ధాంజలియగుచుఁ జేరిపలికె.

౫. "జనులుసూర్యునివలనఁ జేత ననుబడయు
విధముగా నెగురునివల్ల విద్యనీకు
దొరకెనాతండు క్షేమమే దొడ్డమంత్రి
కాగ్రణీకౌత్సవర్యకు శాగ్రబుద్ధి!

౬. వారుత్రికరణశుద్ధిగా గారవించు
జపతపస్సులకింద్రుండు సాహసమున
విఘ్నములొనర్పఁగాఁగడు వెఱచుఁగాదె!
పాదులమరిచియెన్నెన్నొ పాట్లువడుచుఁ

౭. గనినబిడ్డలవలెఁ బెంచు కొనుటమీకు
శ్రమముపోఁగొట్టఁగల్గు నా శ్రమమహీరు
హములు లెస్సలెతప్పి వాత్యాదులకును?
తమకునభిషేకములఁబిత్రు తర్పణములఁ

౮. బనికివచ్చుచుఁజాలంగఁ బరిగెగింజ
లేరికూర్చినదానిలో నృపునియార్వ
పాలిరాసులయినుక దిబ్బలుగలట్టి
తీర్థజలములుసర్వదా తేఱియున్నె?

౯. ప్రేమనదలింపకుండంగ ఋషులుతమ్ము
యాగసాధనదర్భల నైననమలి
పాములకునందరాకుండ వారితోడల
పయినిబొడ్డుచేరులఁబెట్టి పండుకొనెడు

౧౦. పదిదినంబులజింకలు పదిలమొకొ?
వేళకేతెంచునతిథుల విందుగొల్పి

మీరుభుజియింపఁబోడమునీ వారముఖ్య
ధాన్యములనూళ్లపశువులు దాఁటివచ్చి
౧౧. మేయకుండునుగాదెయ మేయధిషణ?
దయఁగఱపివిద్యలనువర తంతుఋషులు
మీకుననుమతియిచ్చిరా మేకొనంగ
నాశ్రమశ్రేష్ఠమగు గృహస్థాశ్రమంబు?
౧౨. ఇదెకదామీకుఁదగుకాల మదిగ్రహింప!
పూజ్యులగుమీరురాఁగానె బులుపులేదు
మీరెవచ్చితిరోమరి మీగురువులు
పంపవచ్చితిరోకాని వచ్చుకార్య
౧౩. మేదోసెలవిండియదిసేయ కితరమొల్ల."
పాద్యమిడినట్టిమృణ్మయ పాత్రవలనఁ
జేతదమ్మిడిలేకుండఁ జెల్లుపెట్టి
రిక్తహస్తుఁడైయున్నట్టి నృపునిజూడ
౧౪. లామునీశ్వరుఁడెఱిఁగి నిరాశపడియు.
నతనియౌదార్యవాక్యము లట్టివించు
బెట్టుపసజూడఁగోరితా నిట్టులనియె.
" కలవిధంబులఁగుశలంబు గలదుమాకు.
౧౫. రాజవీవుండఁగాఁ గీడురావెఱవదె
సూర్యుఁడుండంగఁజీకటి జొచ్చునెట్లు?
ఓ మహాభాగపూజ్యుల కొదిఁగిభక్తి
గూర్చుటలుపుట్టెమున్నెమీ కులమునందు;

౧౬. నందుముందటివారికీ వందవిందుఁ;
గానికాలంబుమించిన పైననేను
వచ్చియాచించుటకుఁజింత పడకయెట్లు?
కలధనంబెల్లసత్పురుషులకొసంగి

౧౭. దేహమాత్రాననిలుచునీ దివ్యమహిమ
ఋషులు వెన్నులురాల్పుకో నెసఁగునేవరి
దంట్లలాఁగుననొప్పెడుఁ దథ్యముగను.
సార్వభౌముఁడవైయిచ్చి సర్వధనము

౧౮. నిర్ధనత్వముపొందుట నీకుమేలె?
సురలుక్రోలంగఁదగ్గుచం దురుడుతాన
వెండిశుక్లపక్షంబున వృద్ధికాఁడె?
కోర్కెగురుదక్షిణకుమించి కోరఁబోను;

౧౯. దాతమరియొక్కనింజూడఁ దగునునాకు;
స్వస్తినీకగుఁగావుతఁ; జాతకమ్ము
శారదాబ్దజలంబును గోరఁజనునె?"
అనుచు లేచిపోవంగాను యత్నపడెడు

౨౦. నతనివరతంతుశిష్యుని నడ్డగించి
రఘుమహారాజు "విద్వాంసబ్రహ్మచారి
యేదిగురునకుదక్షిణ యిత్తువ"నఁగ
యాగముయథావిధిని జేసి యాశ్రమాది

౨౧. రక్షకుండయ్యునింత గర్వమునులేని
క్షితివరునితోడఁగౌత్సుండు చెప్పఁదొడఁగె

“విద్యలన్నిముగించిన వెనుక నేను
గురువుతో గురుదక్షిణఁ గొమ్మనంగఁ
౨౨. జాలశుశ్రూష చేసితి చాలుననియెఁ,
గాని బలవంత పెట్టఁగా నేను గోప
మినుమడింప దరిద్రుఁడ ననియెఱింగి
చదువు చెప్పిన విద్యల సంఖ్యదలఁచి
౨౩. కొంచురమ్మ నేఁబదునాల్గు కోట్లధనము.
నన్నుఁబూజించుకుమ్మర గిన్నె మొదటఁ
జెప్పెఁ బ్రభుశబ్దమాత్ర విశిష్టుఁడవని;
నాకు వలసిన రొక్కమా నాల్గుకోట్లు;
౨౪. కనుక యాచింపనిన్నునా మనసు రాదు.”
అనుచుఁ గౌత్సుండు వలుకఁగా నమృతసూతి
కాంతిఁ గ్రేణించుముఖకాంతి గల్గి పాప
మన్నమాటయెఱుంగని యవనిపాలుఁ
౨౫. డా మునీశ్వరుతో నిట్టు లనియె మఱల.
“శాస్త్రపారంగతుండైన సంయమీంద్రుఁ
డర్థి గురుదక్షిణకు రఘు పార్థివునిని
గోరి పొందక యింకొరుఁ జేరెననెడు
౨౬. నిందపాల్పఱుపకువయ్యా నిందుదయను.
ఓయి పూజార్హ మాయింట నోర్పుమీఱ
నగ్నిహోత్రాల గదిఁ జతుర్థాగ్ని వలెను
బ్రేమఁ గడిపితి రానాళ్లు రెండుమూఁడు,

౨౭. మీయొలమినిల్పయత్నంబు చేయువాఁడ."
అనుడుఁగౌత్సుండు ప్రియమొంది యవనివరుని
ప్రతినవ్యర్థంబుకాకుండ వరమొసంగి
సన్నుతించెనునిల్వఁగా. త్వావరుఁడును

౨౮. బుడమిధనమెల్లముందెకో ల్పడినదంచుఁ
దలఁచెధనముఁగుబేరుని వలనఁబడయ.
హారివసిష్ఠుమంత్రోదక ప్రోక్షణమున
భూవరుని తేరుకొండ సముద్రభాగ

౨౯. మాకసంబనకయ పోవునష్టులేక
గాడ్పులనుకూలమైన మేఘంబుకరణి.
రఘుమహారాజు సామంతరాజునువలెఁ
దాఁగుబేరునిగెల్వఁగాఁ దమకపడుచు

౩౦. వీరగుణమొప్పగోధూళి వేళయందు
నస్త్రములతోడరథమెక్కి యటఁబరుండి
వేఁకువను లేచిపురివీడి వెళ్లునపుడు
ధనగృహంబునఁగాపున్న జనులువచ్చి

౩౧. "మనసువర్ణగృహంబున మనుజనాథ
కనకవర్షంబుగురిసెను గనుమువచ్చి"
యనుచు నాశ్చర్యమగ్నులై మనవిచేయఁ;
గదలిచనిమూలకొట్టులోఁ గాంచెరాజు

౩౨. ప్రతినతెలిసికుబేరుఁడే పంపినట్టి
వజ్రధారను దెగఁగొట్టఁ బడ్డమేరు

శిఖరమును బోనికనక రాశినిముదమున.
కొత్సుఁడడిగినవిత్తము కంటెవేయి

33. మడుఁగు లెక్కవమైనను మనుజనాథుఁ
డంతబంగారుకుప్పయు నతనికిచ్చె.
అపుడయోధ్యాపురస్థులు నృపమునులమ
హానుభావతలకు ముదమందినారు.

34. గురువుకోరినకంటెను గోరనట్టి
యాచకునికోరిక్కధికమిఁ జూచునట్టి
వారలనుజూచి సంతోషపడుటయరుదె.
ప్రీతచేతస్కుఁడై కౌత్స ఋషిధనంబు

35. నూఱ్లకొలఁదిగగోడిగల్ నూఱులొట్టి
పిట్టలధిక శ్రమన్ మోచు నట్టు చేసి
వంగియొదిఁగెడుఁ రఘురాజ వరుని మేను
చేతనిమురుచునిట్టులు చెప్పఁజొచ్చె.

36. "నాల్గువిధములద్రవ్యంబు నడుపఁగల్గు
రాజులకుధాత్రిధనమిఁగి సాజమగును.
వింతగానాకసముహేమ వృష్టిగురిసె
నీమహాత్మ్యమెన్నంగ నేనుజాల.

37. అన్నియైశ్వర్యములుగల వెన్నినీకుఁ
గానఁబుత్రవరంబున కంటెనన్య
వరమొసంగుటపునరుక్తి భావమొందు.
నిన్నుఁగనితొల్లిమితండ్రి గన్నముదముఁ

౩౮. బొందుమీఁనీవుసుగుణవ త్పుత్రుఁబడసి.
నిర్విలి ప్తతనిట్టు లాశీర్వదించి
కౌత్సుఁడేగెనువరతంతు కడకువడిగ.
సూర్యునుదయంబువలన వస్తువులు తేజ

౩౯. మందినట్టులురఘురాజు నతనిదీవ
నలప్రభావంబునంబొందె నందనునిని.
రాజుపట్టపుదేవేరి ప్రసవమైకు
మారుఁగాంచెనుమారకు మారసముని

౪౦. బ్రాహ్మవేళను, రఘుమహా రాజుఁదలఁచి
యజముహూర్తంబునంబుట్టి నాఁడుగనుకఁ
పేరుబెట్టెనజుండని వ్రేలవ్రాసి.
తండ్రిపోలికకొడుకున్నతత్వమందు

౪౧. శౌర్యసౌందర్యములనెందు సాటిలేమి.
దీపమునవెలిఁగించిన దీపమెపుడు
దీప్తిలోఁదగ్గునె మొదటి దీపకళకు?
గురులచేనందిశ్రుతిశాస్త్ర పరిచయంబు

౪౨. యౌవనావిర్భవంబున నలరుమీఱు
నజునిఁజేపట్టఁగోరి రాజ్యరమతండ్రి
యనుమతికిఁగాచియుండెఁ గన్యకవిధమున
ననఁగయువరాజపదమున కర్హుఁడయ్యె.

౪౩. అంతలోనె విదర్భభూ కాంతుఁడనఁగ
నెసఁగుభోజుఁడుతనచెల్లె లిందుమతికిఁ

బరిణయము చేయఁగా స్వయం వరము సాటి
యజుని నెటులైన నరప్పింప నాత్మఁ గోరి

౪౪. నమ్మకపు మాత రఘురాజు నకును బంపె.
రాఁగ రఘురాజు మాత గౌరవము చేసి
కోరుకొనఁదగు వీయము గూడె ననుచుఁ
బెండ్లికేదిగిన కొడుకును ప్రేముడించి

౪౫. దండుతోఁ బుత్రుఁ బంపె వైదర్భపురికి.
త్రోవ నజరాజు భోగము ప్రోక మయ్యె.
భోజనిర్మితపటగృహ రాజి దిగుచుఁ
బట్టణంబుల దొరికెడు వస్తువులను

౪౬. గొంచు నుపవనంబుల విహరించుచుండెఁ
గొఱఁత లేకుండ వస్తువుల్ కూర్పఁబడుట.
చాలదూరంబు గడిచి యజప్రవరుఁడు
ధూళి గ్రమ్మిన టెక్కెముల్ తొట్రువడఁగ

౪౭. బడలిక లుదీర్చుకోఁ జల్ల వాయువందు
దిగియె సేనతో నర్మదా తీరమందుఁ
జీమమాఱని కానుగు చెట్ల క్రింద,
గండుతుమ్మెదలప్పుడు పిండుగట్టి

౪౮. యేటినీటిపై మ్రోయంగ నేనుఁగొకటి
మునిఁగెఁ గాఁబోలు నను కొంచు మూఁగి చూడ
నంతలో వన్యగజమొండు హ్రదము వెడలెఁ
దడిసి చెంపల మదజల ముడిగి మెఱయ.

౪౯. తెలియవచ్చెగజమునీట దిగకమునుపు
ఋక్షవద్గిరిశిఖరితో రేసిరాసి
దంతములువప్రఖేలనోద్యత్ప్రవృత్తిఁ
దిరిగినట్టులువానిపైఁ దేఁటపఱుప

౫౦. నల్లనిడుపాటిగీఱలు నక్కు కంట్లు.
ఇంకగైరికచిహ్నంబు లేటగలిసె
ముడుచుచునుజాచుచును దొండమునవలీల
నాయడవియేనుఁగటుహెచ్చి యలలువ్రచ్చి

౫౧. గట్టుమీఁదికినృపుకరుల్ గట్టఁబడ్డ
మ్రాఁకులనుబడఁగొట్టెడు మాడ్కి వచ్చె.
ఆఘ్నుదేభంబుముంగాళ్ల కడ్డపడ్డ
నాఁచుతీఁగలతోనొడ్డు నకునుదుముక

౫౨. నుండఁగానెకలు లెచ్చె నున్నతముగ.
కడచినడగొండవలెవచ్చు గజమునకును
మదజలంబోడకుండెను నదినిబొరిలి
నంతసేపునుగానియా యవనిపాలు

౫౩. కరులఁజూడంగనోడికల్ గట్టసాఁగె.
వలచునేడాకులఱటుల పాలవలెను
మదముగార్చెడుకరిఁజూచి బెదరుపొంది
దొరకరులుమావటీంద్రను సరకుఁగొనవు.

౫౪. ఒక్కనాగంబెత్రుటిలోన నుక్కుమిగిలి
దండునెంతయుఁదాఁగల గుండుపెట్టె.

బంధములుత్రెంచిగుజ్జముల్ పఱచెఁగడల,
నిరుసులూడంగఁదేరులు నిలువఁగూలె
౫౫. భటులుతమ స్త్రీలఁగాపుకై పరుగులిడిరి.
కలననెదిరినఁగాకయే గజముఁగాని
నృపులకునుజంపఁదగదను నీతిదెలిసి
యజనృపసుతుండుతనమీఁది కట్టైవచ్చు
౫౬. దానికుంభస్థలంబునఁ దాఁకునట్లు
సగమువిలువంచిబాణము చక్క నేసె.
తగిలెనోలేదోయేనుఁగు దనమువోయి
యదినిలంబడెఁగాంతిపూ రాంచితమగు
౫౭. దివ్యదేహంబుధరియించి ధృతిగతిఁచి
దండనాయకులెల్లవితాకుఁజెంద.
అల్పమేవానిమహిమంబు కల్పవృక్ష
పుష్పములువచ్చియజరాజు ముంచివిడిచె.
౫౮. అంతనాదివ్యపురుషుఁడు దంతకాంతి
పేరురంబునముత్యాల పేరువెనుప
వచనచతురిమవెలయంగఁ బలికెనిట్లు.
“గర్వపడితొల్లి నేమతంగ ఋషియొక్క
౫౯. శాపమునఁగంటిమాతంగ జన్మమిట్లు.
నమ్ముప్రియదర్శనుఁడను గంధర్వరాజు
తనయుఁడనుప్రియంవదుఁడని తనదుపేరు.
నేనువినయమ్ముమైమ్రొక్కఁగా నెమాని